UPPDATERING

Ekonomiska bedömningar

6 mars 2023

FACKEN inom industrin

Facken inom industrin (FI) är ett samarbetsorgan mellan de fackförbund inom industrin som omfattas av det så kallade industriavtalet. De fem förbunden är Sveriges Ingenjörer, Unionen, IF Metall, Svenska Livsmedelsarbetareförbundet samt GS (Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch).

Rapporten finns att hämta på www.fackeninomindustrin.se

Förord

Rapporten ”Ekonomiska bedömningar – Uppdatering – 6 mars 2023” är en uppdatering av den mer omfattande rapporten ”Ekonomiska bedömningar – inför avtalsrörelsen 2023” som publicerades i slutet av oktober 2022. Målgruppen är förtroendevalda i förbunden i Facken inom industrin. Syftet är att de beskrivningar, analyser och bedömningar som gjordes i föregående rapport ska stämmas av i denna rapport mot de senaste månadernas ekonomiska utveckling. Båda rapporterna är framtagna för att tjäna som underlag i den nu pågående avtalsrörelsen.

Upplägget i båda rapporterna, och de bedömningar som arbetsgruppen gör, följer de resonemang och principiella förhållningssätt som redovisas i skriften ”Bästa möjliga – om lönebildning och samhällsekonomi”.

Denna rapport följer samma disposition som höstens rapport. Efter en sammanfattande bedömning följer sex kapitel. De sex kapitlen behandlar ”Omvärlden”, ”Sveriges ekonomi”, ”Industrins konkurrenskraft”, ”Inflation”, ”Sysselsättning och arbetsmarknad” och ”Löner”.

De bedömningar som arbetsgruppen gör i rapporten står rapportförfattarna själva för.

I arbetsgruppen som arbetat fram denna rapport har ingått Tobias Brännemo och Tobias Lundquist, Unionen, Jonathan Herlitz och Anilla Larsson, IF Metall, Staffan Bjurulf, Sveriges Ingenjörer, Anna Krantz och Erica Sjölander, Facken inom industrin.

Erica Sjölander
Kanslichef
Facken inom industrin
6 mars 2023

Innehåll

Förord 2
1. Sammanfattande bedömningar 4
Våra slutsatser från oktober är fortfarande giltiga 5
2. Omvärlden 6
2.1 Dämpad tillväxt 2023 6
2.2 Sammanfattning 9
3. Sveriges ekonomi 10
3.1 Stark tillväxt mattas nu av 10
3.2 Från högkonjunktur till lågkonjunktur 11
3.3 Förvånansvärt hög produktivitetstillväxt senaste åren 13
3.4 Sammanfattning 14
4. Industrins konkurrenskraft 15
4.1 Produktions- och produktivitetsutveckling 15
4.2 Arbetskraftskostnad 17
4.3 Kapacitetsutnyttjandet åter högt 20
4.4 Hög investeringskvot 20
4.5 Lönsamhet 21
4.6 Marknadsandelar 22
4.7 Sammanfattning 23
Fördjupning - Storföretagsindex för helåret 2022 24
5. Inflation 28
5.1 Inflationen fortsatt hög 28
5.2 Faktorer bakom den höga inflationen 28
5.3 Penningpolitik, räntor och internationell inflation 32
5.4 Prisutveckling ur företagens perspektiv 33
5.5 Prognoser för inflationen 34
5.6 Sammanfattning 36
6. Sysselsättning och arbetslöshet 37
6.1 Arbetslösheten 37
6.2 Sysselsättning 39
6.3 Sysselsättningsökningen avtar och arbetslösheten väntas öka 40
6.4 Sammanfattning 41
7. Löner 42
7.1 Löneutveckling 42
7.2 Reallöneutveckling 43
7.3 Nya löneavtal utanför Sverige 44
7.4 Sammanfattning 45

1. Sammanfattande bedömningar

Den globala ekonomin gick under slutet av 2022 in i en avmattningsfas efter en stark tillväxtperiod som pågått sedan den första pandemivågen våren 2020. Tillväxten globalt förväntas bli knappt tre procent år 2023 och drygt tre procent 2024. Budskapet om en global konjunkturnedgång fanns i höstens rapport ”Ekonomiska bedömningar”. Det stämmer fortfarande, möjligen har bedömningarna för utvecklingen av den globala ekonomin i år blivit mer positiva på senare tid.

En frågeställning under hösten var om avmattningen i världsekonomin skulle tillta och det skulle bli en djup lågkonjunktur eller om botten skulle nås i närtid och en återhämtning inledas under 2023. Osäkerheten om utvecklingen är fortfarande stor men de senaste prognoser som publicerats innehåller en viss upprevidering av de globala utsikterna i år jämfört med de bedömningar man gjorde i höstas och i en del konjunkturindikatorer har man börjat se en försiktig återhämtning/uppgång i framtidstron. Det kan tolkas som att en vändning uppåt i omvärlden kan förväntas under 2023 vilket också medför en starkare utveckling 2024.

Diskussionen om osäkerheter kopplade till olika risker fortsätter, även om riskbilden bedöms vara lite mindre negativ. Den ryska invasionen av Ukraina och det pågående kriget påverkar fortsatt tillväxtförutsättningarna. Det medför även fortsättningsvis ökad osäkerhet och risk för negativa ekonomiska konsekvenser. Även osäkerheterna kring energiförsörjningen i Europa medför nedåtrisker för tillväxten kommande år. Andra geopolitiska faktorer kan också påverka den ekonomiska utvecklingen. Däremot har den kvardröjande osäkerheten kring pandemin minskat och Kinas förändrade covid-19-politik som innebär ett återöppnande mot omvärlden kan vara positivt för den globala tillväxten.

Svensk industris konkurrenssituation har under de senaste decenniet stegvis förbättrats efter att under åren 2012-2014 ha varit ansträngd. Den bedömningen gjorde vi i oktober och den bedömningen kvarstår. Detta grundas bland annat på den starka utvecklingen av industriproduktionen relativt omvärlden sedan 2018, tydligt sjunkande relativ enhetsarbetskraftskostnad och en god lönsamhet. Boksluten för 2022 och utvecklingen under fjärde kvartalet 2022 har visat på mycket goda resultat i de flesta stora industriföretagen. Omsättningen har fortsatt att öka och flera av företagen höjer utdelningen till sina ägare. Sverige har en hög investeringskvot jämfört med andra länder, vilket också bäddar för en stark konkurrenskraft. Förbättringen av utvecklingen för svensk industri de senaste åren beror till en del på växelkursens utveckling. Oaktat växelkursen så ökade enligt preliminära utfallsdata industrins arbetskraftskostnader under 2022 i ungefär samma takt i Sverige jämfört med Västeuropa.

Precis som vi skrev i höstens rapport har svensk ekonomi lämnat högkonjunkturen och är nu i en avmattning och 2023 bedöms bli ett år med lågkonjunktur. Tillväxttakten väntas vända uppåt 2024. Sveriges BNP förväntas enligt de flesta bedömare minska med omkring en procent 2023 och öka med en procent 2024. Produktiviteten har utvecklats oväntat starkt de senaste åren med en tillväxt på över 2,5 procent per år 2019-2021. I nuvarande konjunkturnedgång kommer produktivitetstillväxten vara svagare men på längre sikt bedömer Konjunkturinstitutet att produktiviteten i näringslivet växer med 1,5-2 procent per år. Ökningen ger en grund för reala löneökningar kommande år.

2017-2019 låg inflationen nära målet på två procent. Under 2020 var inflationen ovanligt låg 0,5 procent. Hösten 2021 började inflationen öka och även om ökningen är lite långsammare i den senaste mätningen är inflationstakten långt över målet. Inflationen kommer vara hög även under 2023. Samtidigt är penningpolitiken tydligt fokuserad på att åter nå inflationsmålet. Inflationsförväntningarna på fem års sikt ligger nära två procent men på kortare sikt är de högre vilket kan hänföras till den aktuella inflationstakten.

Arbetsmarknaden har återhämtats starkt efter pandemin men sedan några månader tillbaka har utvecklingen planat ut, men så här långt har utvecklingen varit förvånansvärt stark med tanke på konjunkturläget. I takt med att konjunkturen mattas av är en försämring på arbetsmarknaden väntad, vilket vi också skrev om i höstens rapport. Företagens anställningsplaner har börjat sjunka och antalet varsel har ökat från en låg nivå och kommer sannolikt att öka ytterligare. Samtidigt är antalet lediga jobb fortsatt många, företagen har behov att anställa men har svårt att hitta personal. Arbetslösheten förväntas öka under 2023.

Lönerna inom industrin ökade med 2,7 procent 2022 enligt Konjunkturinstitutets senaste prognos. Till följd av att inflationen uppmättes till 8,4 procent ger det en reallöneminskning på 5,7 procent under 2022. Sett över hela avtalsperioden 2020-2022 blir den nominella löneökningstakten per år istället 2,2 procent. Under samma period minskade reallönerna med 1,5 procent per år mätt med KPI.

Våra slutsatser från oktober är fortfarande giltiga

Sammantaget visar denna rapports uppdatering av våra ekonomiska bedömningar en snarlik bild av läget jämfört med det som vi beskrev i oktober. Den ekonomiska tillväxten i de länder som är viktigast för svensk export har haft en god återhämtning sedan pandemin. Under 2023 dämpas tillväxten. Det innebär en långsammare tillväxt i närtid men en återhämtning förväntas framöver. Dessa förutsättningar påverkar den svenska ekonomins utveckling.

Företagens långsiktiga förmåga att betala högre löner till sin anställda påverkas framför allt av annat än det aktuella konjunkturläget. Det handlar om hur produktiviteten och kostnaderna utvecklas jämfört med andra länder och hur Sverige och svensk industri står sig i den internationella konkurrensen. En genomgång av ett antal konkurrenskraftsindikatorer visar att svensk industri idag hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Konkurrenskraften har tydligt stärkts under de senaste fem åren.

De senaste tio åren har löneökningstakten varit klart lägre jämfört med perioden innan finanskrisen. Lägre tillväxt, lägre löneutveckling i Europa, långsammare produktivitetsutveckling och ett efter finanskrisen ansträngt konkurrenskraftsläge för svensk industri motiverade en sådan nedväxling. Det finns sammantaget nu goda skäl att lämna perioden med nedväxlade löneökningar. Det motiveras av såväl den positiva utvecklingen av konkurrenskraften, den goda lönsamheten i svenska företag, den höga sysselsättningen i Sverige samt av löneutvecklingen i Europa. Samtidigt måste vi ha en löneökningstakt som inte driver upp inflationen ytterligare, för att åter kunna nå reallöneökningar.

2. Omvärlden

I det här kapitlet görs en övergripande genomgång av den globala ekonomiska utvecklingen under de senaste åren. Fokus ligger främst på att beskriva utvecklingen av BNP-tillväxten i olika länder och delar av världen. För den framåtblickande analysen används prognoser från IMF[1].

2.1 Dämpad tillväxt 2023

Den globala inflationsuppgången har tvingat centralbanker att strama åt penningpolitiken kraftigt. Global ekonomi har under senare delen av 2022 utvecklats starkare än vad många bedömare trodde i höstas. Den förväntade nedgången kom på skam med en tillväxt och arbetsmarknad som överraskade positivt. En svagare global konjunktur i år väntas bidra till att inflationen sjunker påtagligt. I USA har inflationstakten och den underliggande inflationstakten klart börjat sjunka, även om det blev en uppgång i januarimätningen. Inflationen har troligtvis toppat i euroområdet, men den underliggande inflationstakten är fortsatt hög. Trots räntehöjningar har ekonomierna i stort fortsatt att utvecklats starkt, vilket gör att centralbanker kommer att fortsätta höja sina styrräntor, om än i mindre steg framöver.

Tabell 2.1 BNP-tillväxt, prognos januari (IMF)

	2021	2022*	2023*	2024*
Världen	6,2	3,4	2,9	3,1
USA	5,9	2,0	1,4	1,0
Euroområdet	5,3	3,5	0,7	1,6
Tyskland	2,6	1,9	0,1	1,4
Frankrike	6,8	2,6	0,7	1,6
Italien	6,7	3,9	0,6	0,9
Spanien	5,5	5,2	1,1	2,4
Japan	2,1	1,4	1,8	0,9
Storbritannien	7,6	4,1	–0,6	0,9
Kina	8,4	3,0	5,2	4,5
Indien	8,7	6,8	6,1	6,8

Källa: IMF

IMF bedömer att global BNP växte med 3,4 procent 2022 för att dämpas i år till 2,9 procent, bland annat till följd av Rysslands krig i Ukraina och räntehöjningar för att bekämpa inflationen. Under 2024 väntas global BNP återhämta sig och stiga med 3,1 procent. Jämfört med prognosen från oktober är det en uppjustering med 0,2 procentenheter för 2023 men en nedjustering med 0,1 procentenheter för 2024. Trots detta väntas den globala tillväxten för 2023 och 2024 bli lägre än det historiska genomsnittet (2000-2019) på 3,8 procent per år.

För de flesta andra länder väntas 2023 bli ett år med svag tillväxt. I USA väntas tillväxten bli 1,4 procent i år och 0,7 procent i euroområdet. Tillväxten i USA var god under fjärde kvartalet 2022 och arbetsmarknaden är fortfarande stekhet samtidigt som inflationen fortsatte ned. I januari skapades över en halv miljon jobb (högt över förväntat) medan arbetslösheten sjönk till 3,4 procent, den lägsta nivån sedan 1951. Den starka ekonomin försvårar jobbet för den amerikanska centralbanken Fed, som har aviserat fortsatta räntehöjningar för att få ned inflationen mot målet.

[1] Internationella valutafonden

USAs nya klimatsatsning Inflation Reduction Act (IRA) syftar till att underlätta klimatomställningen för konsumenter och företag i USA genom kraftiga subventioner inom en rad områden. Det sänker kostnader för den inhemska industrin och utvecklingen av grön teknik. Samtidigt som dessa åtgärder är steg framåt i klimatarbetet så har IRA kritiserats för att leda till protektionism och att snedvrida konkurrensen till nackdel för bland annat företag i EU. Det dröjde inte länge innan EU-kommissionen presenterade sitt motdrag i form av bland annat lättade statsstödsregler och skapandet av en grön industrifond. Detta ska hindra att företag flyttar produktionen till USA istället för i Europa. En oro som har lyfts fram är att det här kan dra igång ett handelskrig i form av en subventionskapplöpning som i längden skulle bidra till minskade incitament för företagen att få fram nya innovationer och öka produktiviteten.

Diagram 2.1 BNP, kvartalssiffror, fasta priser, 2019 Kv4=100

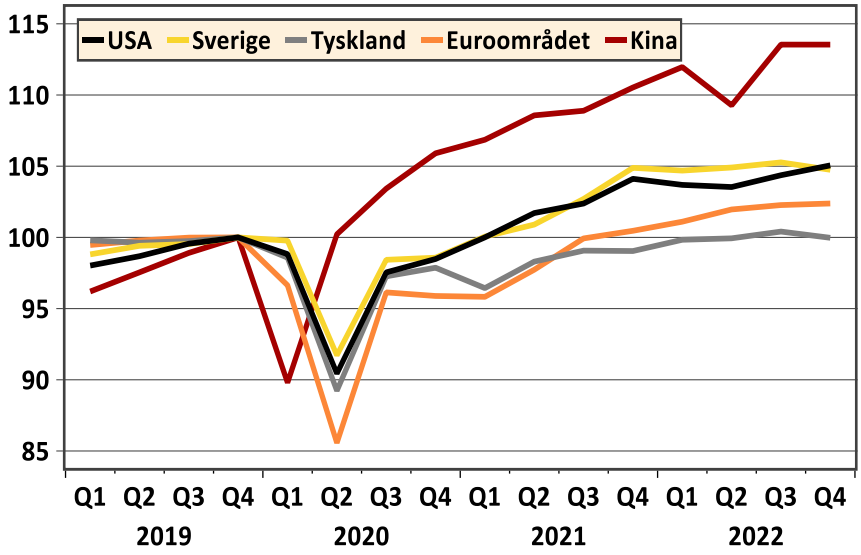

Källa: Eurostat, nationella källor och Macrobond

Ett år har gått sedan Ryssland invaderade Ukraina. Förutom stort lidande innebär det fortsatt stora osäkerheter kring el- och livsmedelsförsörjningen i Europa samt vad som kommer bli nästa steg i kriget. Tillväxten i euroområdet under fjärde kvartalet var måttlig på 0,1 procent jämfört med föregående kvartal, men ändå starkare än förväntat. Läget för den europeiska elförsörjningen har förbättrats med fallande gas- och elpriser, vilket delvis berodde på fyllda gaslager och en mild vinter, stor import av flytande naturgas (LNG) och minskad förbrukning.

I Tyskland minskade BNP med -0,4 procent under fjärde kvartalet 2022 jämfört med föregående kvartal. Lägre privat konsumtion och minskade investeringar låg bakom nedgången. Energisituationen blev inte fullt så illa som man fruktade under fjärde kvartalet och arbetsmarknaden har visat på motståndskraft. BNP-tillväxten väntas bli 0,1 procent i år enligt IMF, vilket är 0,4 procentenheter högre än vad de trodde i sin förra prognos.

Kinas avsteg från den strikt förda covidpolitiken ledde till en ordentlig ökning av nya covidfall under slutet av förra året, men bidrog också till en ökning av den ekonomiska aktiviteten när restriktionerna togs bort. Den senaste tidens avveckling av restriktionerna har förbättrat tillväxtutsikterna framåt och kommer troligen underlätta den ekonomiska återhämtningen i världen. Kinas tillväxt i år spås landa på 5,2 procent enligt IMF, vilket är en upprevidering men

fortfarande en lägre ökningstakt än i ett normalläge på runt 7-8 procent under det senaste decenniet.

Diagram 2.2 Inköpschefsindex tillverkningsindustrin

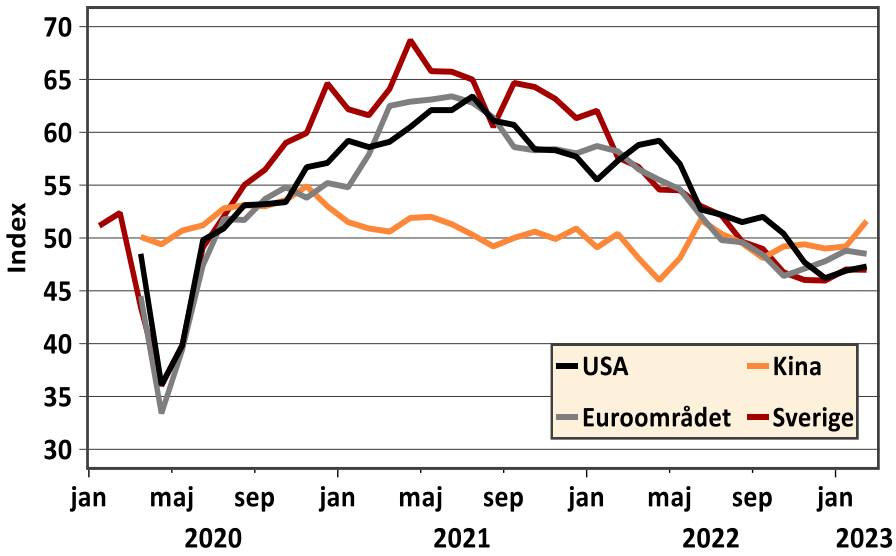

Källa: Markit och Macrobond

Under hela 2021 har stämningsläget bland inköpscheferna i tillverkningsindustrin varit väldigt positivt i Sverige, Euroområdet och USA. Det positiva stämningsläget höll sig fram till Ukrainainvasionen. Sedan dess har stämningsläget successivt blivit dystrare och nu är vi nere på indextal under 50.[2] I Kina har optimismen inte varit lika stor, med nedstängningar och ökad smittspridning av covid. Positivt är att det verkar som vi närmar oss botten i industrikonjunkturen och att vi ser tendenser på att index börjar vända uppåt.

Diagram 2.3 Världshandel och global industriproduktion, index 2018M1=100

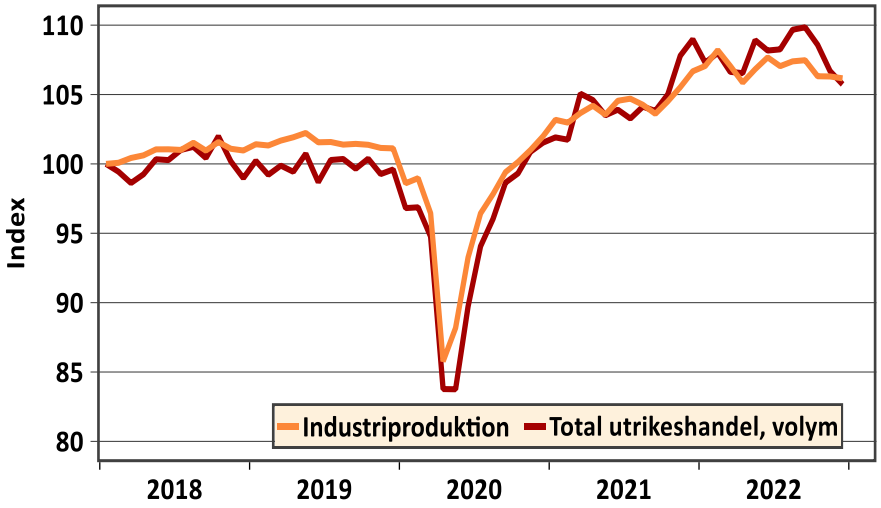

Källa: CBP World Trade Monitor och Macrobond

Den globala industriproduktionen har mattats av under 2022 och världshandeln har minskat under undra halvan av året. Utvecklingen beror delvis på den svaga utvecklingen i Kina kopplat till

[2] Värden över 50 utgör gränsen för tillväxt.

restriktioner och nedstängningar. I och med att Kina har övergivit den strikta covidpolitiken bör världshandeln utvecklas mer positivt framöver.

Samtidigt har störningar i globala leveranskedjor lättat och fraktkostnader har sjunkit rejält. Läget har kraftigt förbättrats och det finns tecken på att inflationen i omvärlden har toppat och kommer att sjunka. Samtidigt finns det även risker på nedåtsidan: Protektionism, ökade geopolitiska spänningar mellan USA och Kina samt osäkerhet kring kriget i Ukraina riskerar att påverka världshandeln negativt framöver. Ett annat orosmoln är hur de kraftiga räntehöjningarna som sker bland världens centralbanker kommer att påverka världsekonomin på sikt.

2.2 Sammanfattning

Global ekonomi har utvecklats starkare under slutet av 2022 än vad många bedömare trodde i höstas. Tillväxten och arbetsmarknaden överraskade på den positiva sidan och den förväntade nedgången sköts på framtiden.

IMF bedömer att global BNP växte med 3,4 procent 2022 för att dämpas i år till 2,9 procent, bland annat till följd av kriget i Ukraina och räntehöjningar för att bekämpa inflationen. Under 2024 väntas global BNP återhämta sig och stiga med 3,1 procent.

I USA har inflationen och den underliggande inflationen tydligt börjat sjunka jämfört med toppen för några månader sedan. Inflationen har troligtvis toppat i euroområdet, men den underliggande inflationen är fortsatt hög.

Stämningsläget i industrin globalt har successivt blivit dystrare sedan Rysslands invasion. På senare tid syns signaler på att botten i industrikonjunkturen kan vara nådd.

Sammanfattningsvis har det ekonomiska läget utvecklats bättre än vad bedömare trodde i höstas. Vi ser tecken på att den globala inflationen är på väg ned, energisituationen i Europa har utvecklats bättre än väntat och Kina har avskaffat sina restriktioner. Osäkerheter kopplade till kriget i Ukraina är fortfarande ett stort orosmoln samt hur räntepolitiken kommer att påverka världsekonomin på sikt.

3. Sveriges ekonomi

I det här kapitlet görs en genomgång av den svenska ekonomins utveckling, med fokus på de senaste månaderna. För den framåtblickande analysen används olika indikatorer samt Konjunkturinstitutets och Riksbankens senaste prognoser.

3.1 Stark tillväxt mattas nu av

Efter drygt två år av stark utveckling mattades tillväxten som väntat av mot slutet av 2022. Det fjärde kvartalet minskade BNP med 0,2 procent jämfört med motsvarande kvartal ett år tidigare. För helåret 2022 innebar det att BNP-tillväxten blev 2,6 procent.

I samband med publiceringen av BNP-siffrorna för det fjärde kvartalet 2022 reviderades också statistiken för 2021 uppåt. Tillväxten för helåret 2021 var hela 5,4 procent vilket befäster bilden av att svensk ekonomi går in i nuvarande konjunkturnedgång från ett starkt utgångsläge.

Diagram 3.1 BNP-tillväxt per kvartal jämfört med motsvarande kvartal föregående år, fasta priser, kv 1 2013-kv 4 2022

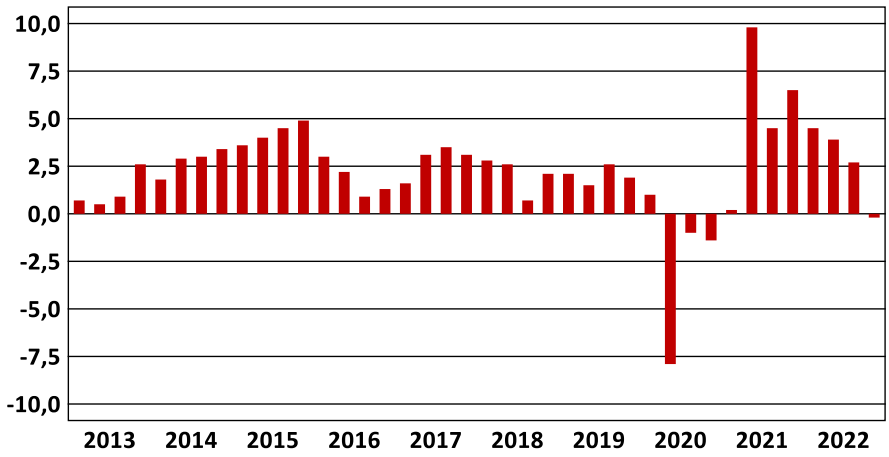

Källa: SCB och Macrobond

Avmattningen i konjunkturen kommer framför allt av att hushållens konsumtion nu börjat avta. Redan mot slutet av 2021 började hushållens få en allt mer pessimistisk syn på ekonomin, som sedan förvärrades till historiskt låga nivåer under förra året. De senaste månaderna har stämningsläget slutat att sjunka och istället planat ut – men fortsatt på en väldigt låg nivå.

Under stora delar av 2022 märktes det försämrade stämningsläget dock inte nämnvärt på konsumtionen som istället hölls uppe väl. Men i takt med att priserna fortsatt att stiga i snabb takt och Riksbanken höjt räntan snabbt och mycket har hushållen till slut behövt se över och prioritera i sin konsumtion. Det har medfört att även företagen fått se efterfrågan börja vika och olika konjunkturindikatorer för näringslivet har rört sig ned mot nivåer som indikerar fallande tillväxt.

Olika branscher drabbas dock olika mycket och olika snabbt av konjunkturnedgången. Enligt Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer har tjänstesektorn påverkats mer än industrin, inte minst inom handeln syns en tydlig avmattning när hushållen håller igen på vissa inköp som kan undvaras eller skjutas på framtiden. Även för byggbranschen har indikatorn fortsatt att försämras när höga räntor och fallande bostadspriser pressar bostadsbyggarna. För industrin har indexet fallit tillbaka från toppnivåerna för ett halvår sedan men stämningsläget inom industrin är

fortfarande klart högre än i många andra branscher. I februari vände också indikatorn för industrin upp igen och är över 100-strecket, vilket utgör gränsen för tillväxt i detta index.

Diagram 3.2 Konjunkturinstitutet Konjunkturbarometer, jan 2017-feb 2023

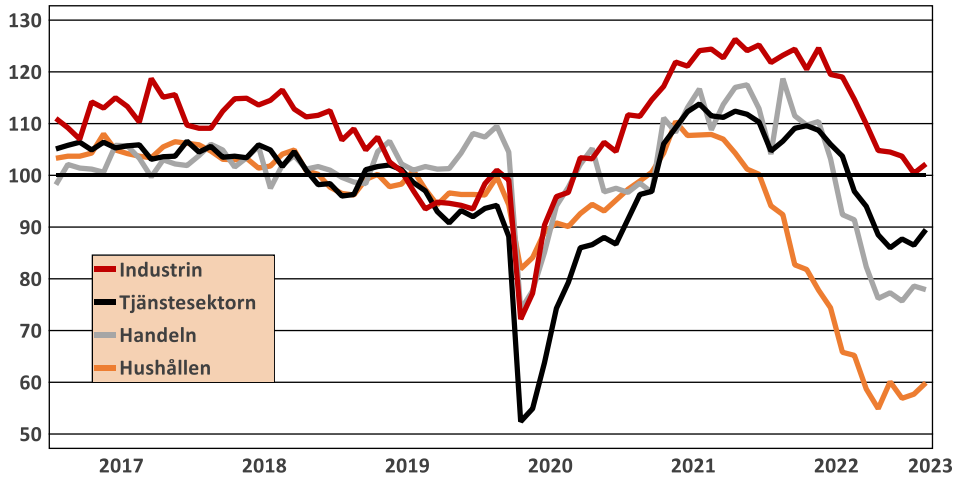

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

Även i inköpschefsindex, som är en annan välanvänd konjunkturindikator, föll stämningsläget tillbaka under förra året. Till skillnad från i Konjunkturinstitutets barometer har läget i industrin där bedömts som sämre än inom tjänstesektorn. I de senaste mätningarna syns dock tendenser till en vändning uppåt för industrin. Särskilt gäller det för delindikatorn för kommande produktion som vänt relativt tydligt uppåt till att i februari vara en bit över 60 (i inköpschefsindex utgör värdet 50 gränsen för tillväxt).

Diagram 3.3 Inköpschefsindex, jan 2017-feb 2023

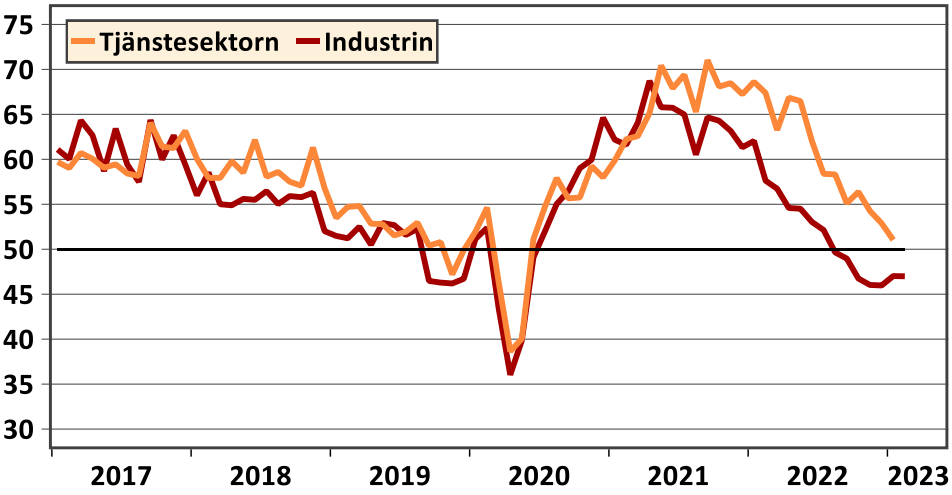

Källa: Macrobond och Konjunkturinstitutet

3.2 Från högkonjunktur till lågkonjunktur

Det försämrade stämningsläget bland hushåll och företag gör att tillväxten fortsätter mattas av och Sverige går nu enligt Konjunkturinstitutet in i en lågkonjunktur. BNP väntas minska med cirka 1 procent i år för att sedan växa med 1 procent nästa år.

BNP-siffrorna för det fjärde kvartalet 2022 visade som tidigare nämnts på en nedgång med 0,2 procent jämfört med föregående år. Framförallt förklaras det av tydliga nedgångar i hushållens konsumtion, som minskade med två procent jämfört med ett år tidigare, och i bostadsinvesteringarna.

Tabell 3.1 BNP-prognos, procent

	2022	2023	2024
Konjunkturinstitutet	2,7	-1,1	1,3
Riksbanken	2,4	-1,1	0,9

Källa: Konjunkturinstitutet (20 dec) och Riksbanken (9 feb)

Liksom vi visade i höstens rapport har Sverige haft en period med stark investeringsutveckling och investeringarnas andel av BNP är på den högsta nivån som uppmätts. Under det fjärde kvartalet 2022 föll bostadsinvesteringarna relativt kraftigt och de väntas fortsätta ha en svag utveckling under 2023, vilket är en bidragande orsak till prognoserna om negativ tillväxt under året. Maskininvesteringarna minskade också något men var fortfarande kvar på väldigt höga nivåer och investeringarna i immateriella tillgångar (till exempel forskning och utveckling) fortsatte att öka även under det fjärde kvartalet.

Diagram 3.4 Fasta bruttoinvesteringar, fasta priser, olika tillgångsslag, miljarder kr

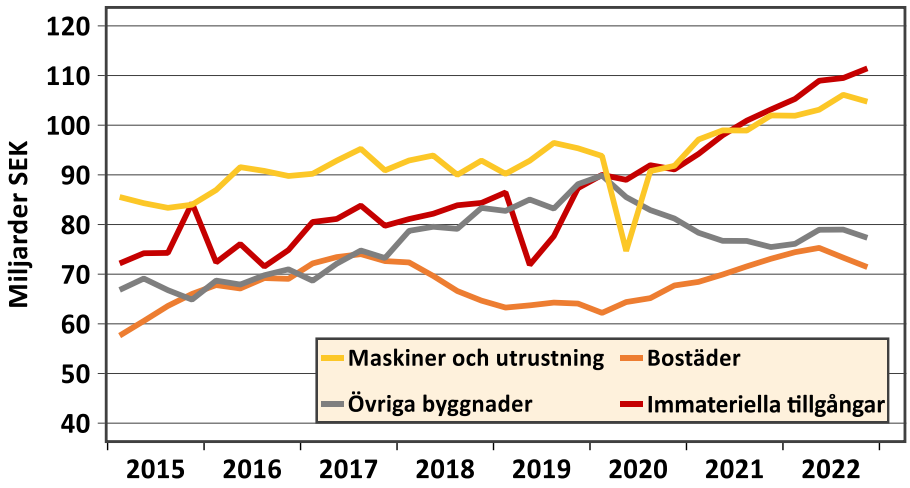

Källa: Macrobond och SCB

En uppdelning av investeringarna per bransch visar att det främst var inom byggsektorn nedgången skedde mot slutet av året medan investeringarna i många andra delar av näringslivet fortsatte at öka.

Diagram 3.5 Fasta bruttoinvesteringar, fasta priser, olika branscher, miljarder kr

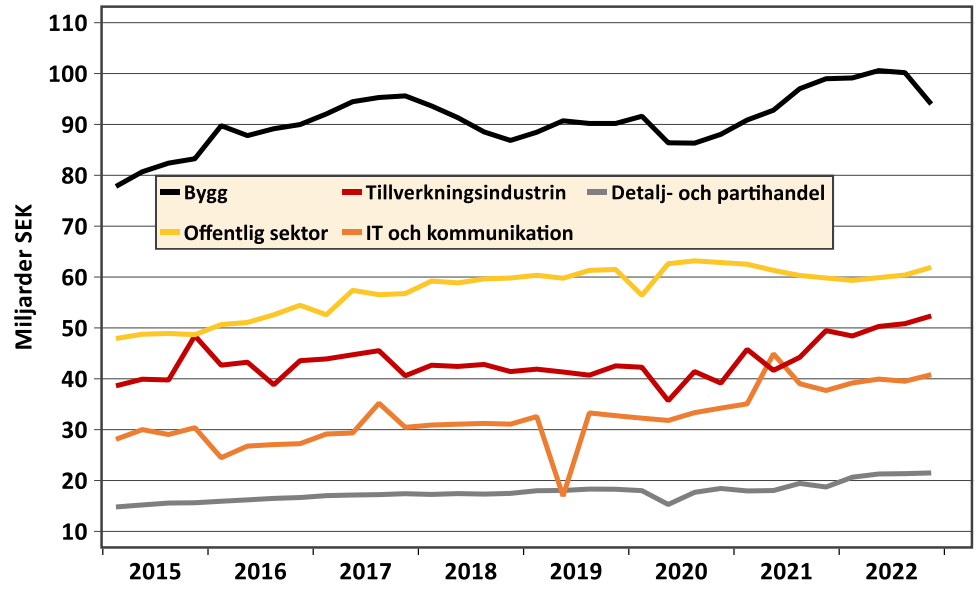

Källa: Macrobond och SCB

Exporten ökade med drygt 5 procent under det fjärde kvartalet jämfört med ett år tidigare men väntas ha en något svagare utveckling under det första halvåret i år. En tilltagande exportmarknadstillväxt väntas dra med sig svensk export uppåt under det andra halvåret i år och exporten kommer därmed utvecklas betydligt starkare än inhemsk efterfrågan både 2023 och 2024. Orderböckerna i svensk industri är välfyllda i utgångsläget och kommer också gynnas av de stora investeringar som behövs i Europa för att lösa klimat- och energiomställningen. Även satsningar på försvaret i många länder i vår omvärld kommer bidra positivt.

3.3 Förvånansvärt hög produktivitetstillväxt senaste åren

Produktivitetsutvecklingen i näringslivet var under perioden 2013–2018 i genomsnitt 1,3 procent per år. Under 2019-2021 var produktivitetstillväxten i näringslivet klart högre, i genomsnitt 2,7 procent per år. I inledningen av pandemin minskade förvisso produktionen men antalet arbetade timmar minskade ännu mer och produktiviteten ökade därmed. Det har också varit stora skillnader mellan olika branscher. Industrin hade en svagare produktivitetsutveckling än tjänstesektorn under 2019 och 2020 men en starkare under 2021 när industriproduktionen ökade kraftigt. Under 2022 bromsade produktivitetsutvecklingen in betydligt. Framför allt mot slutet av året när produktionsvärdet i fasta priser minskade medan antalet arbetade timmar fortsatte att öka.

Diagram 3.6 Årlig förändring i produktivitet per år, fasta priser

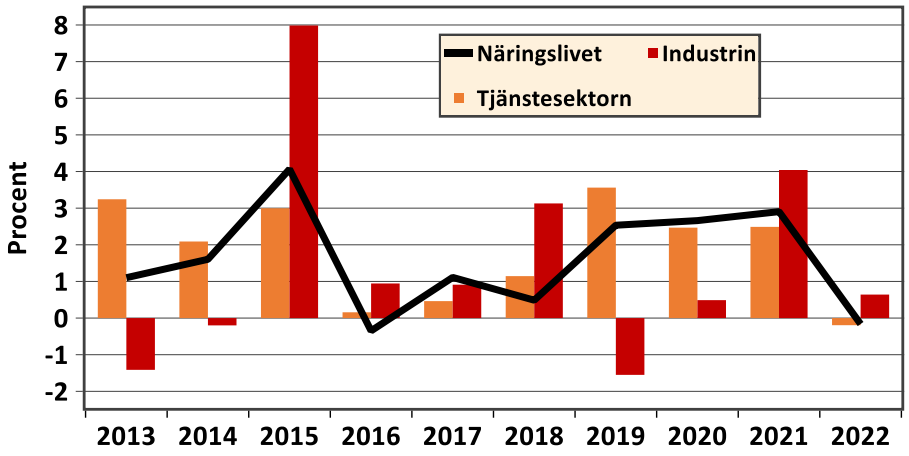

Källa: Macrobond och SCB

Det är vanligt att produktivitetsutvecklingen är ryckig i snabba upp- och nedgångar i konjunkturen, då anpassningen av produktion och arbetade timmar sker i olika takt. Så väntas också ske i denna konjunkturnedgång när produktionen väntas falla snabbare än antalet arbetade timmar i år. Konjunkturinstitutet räknar därför med att näringslivets produktivitet sjunker med en dryg procent i år. Nästa år väntas produktiviteten växa igen och i de bedömningar som Konjunkturinstitutet gör av näringslivets långsiktiga produktivitetstillväxt räknar de med en produktivitetstillväxt på 1,5-2 procent per år.

3.4 Sammanfattning

Svensk BNP-tillväxt bromsade in under slutet av förra året och tillväxten för helåret 2022 blev 2,6 procent. Under 2023 väntas BNP minska med cirka 1 procent för att sedan växa med ungefär lika mycket nästa år.

Flera konjunkturindikatorer sjönk markant under framför allt andra halvan av förra året. De senaste månaderna har kurvorna börjat vända uppåt igen och det finns nu flera tecken på att industrikonjunkturen redan kan ha bottnat.

Produktivitetsutvecklingen i det svenska näringslivet var förvånansvärt stark under åren 2019-2021 då den växte med i genomsnitt 2,7 procent per år. Under konjunkturnedgången väntas en klart svagare utveckling men Konjunkturinstitutet bedömer att näringslivets långsiktiga produktivitetsutveckling framöver kommer vara 1,5-2 procent per år.

4. Industrins konkurrenskraft

I det här kapitlet beskrivs den svenska industrins konkurrenskraft. Fokus ligger på att beskriva hur Sveriges industri har utvecklats jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. Bedömningen att svensk industris konkurrenskraft är god kvarstår från höstens rapport.

4.1 Produktions- och produktivitetsutveckling

Sedan höstens rapport har ytterligare två kvartal tillkommit i nationalräkenskaperna, som visar på att utvecklingen var stark under hösten men bromsade in under vintern. Industriproduktionen har ändå ökat under 2022 i såväl fasta som löpande priser[3]. Oavsett mått har Sverige haft en starkare utveckling än både Tyskland och Västeuropa under den givna perioden, i löpande priser sedan 2018 och i fasta priser är Sveriges utveckling utmärkande stark framförallt efter pandemiåterhämtningen hösten 2020.

Diagram 4.1 Produktionsutveckling[4] i tillverkningsindustrin, 2015K1-2022K3, index 2015K1=100

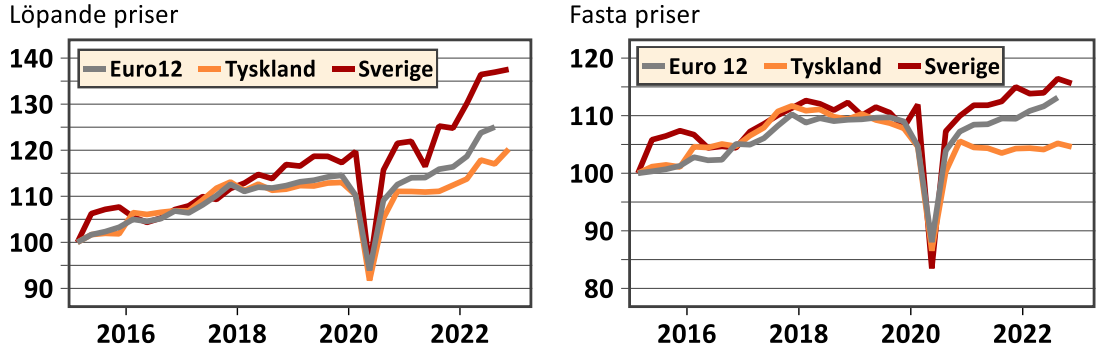

Källa: Eurostat och egna beräkningar

Tillväxttakten är betydligt snabbare i löpande priser än i fasta priser. Sedan 2015 har produktionen ökat ungefär 36 procent i löpande priser medan motsvarande ökning i fasta priser mäts upp till knappt hälften; omkring 15 procent. Att produktionen ökar snabbare i löpande än i fasta priser, som i Sveriges fall under perioden, innebär att (förädlingsvärde-)priserna stiger.

[3] Förenklat fångar produktionen mätt i fasta priser upp ”volymförändringar” (genom att i statistiken justera för prisförändringar mellan åren). Löpande priser avser faktiska priser (utan att ta hänsyn till prisförändringar över tid).
[4] Säsongsrensat och kalenderkorrigerat.

Diagram 4.2 Industriproduktionsindex (IPI), index 2015M1=100, 2015M1-2022M12, SNI B-C

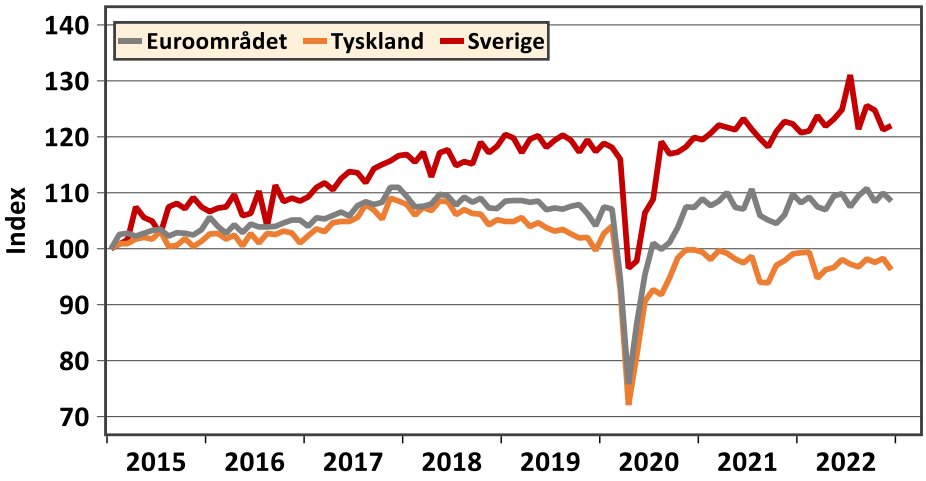

Källa: Macrobond och Eurostat

Industriproduktionsindex (IPI), som är ett annat mått på industriproduktionen, stärker bilden om att Sverige har haft en stark utveckling de senaste åren. Bortsett från nedgången i samband med pandemiutbrottet har produktionen ökat trendmässigt under den givna perioden, dessutom i en snabbare takt än både Tyskland och Västeuropa. Efter toppen i juli 2022, som förklarat i höstens rapport beror på säsongsrensning kombinerat med en ovanligt hög aktivitet under juli månad, har kurvan stabiliserats igen runt samma nivå industriproduktionen befann sig på innan dess.

Diagram 4.3 Produktivitetsutveckling 2015-2022, index 2015K1=100

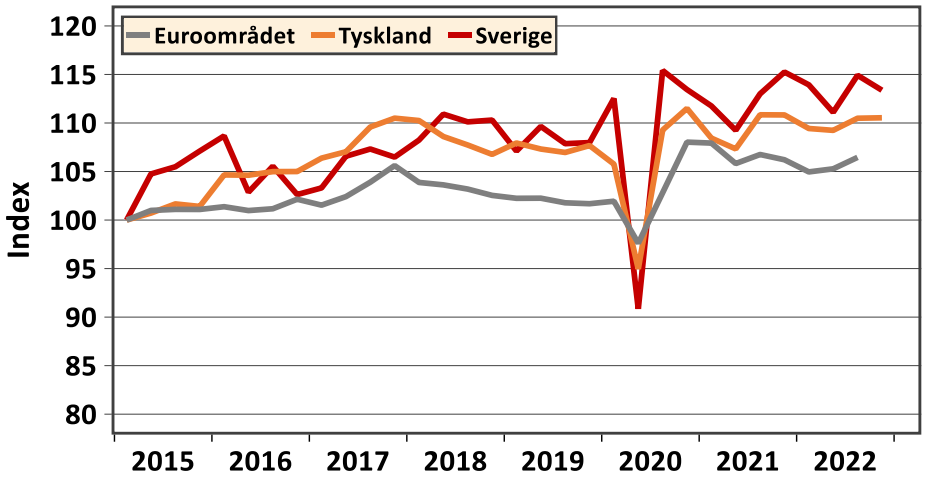

Källa: Eurostat, Macrobond samt egna beräkningar

I diagram 4.3 redovisas den kvartalsvisa produktivitetsutvecklingen i tillverkningsindustrin i Sverige, Tyskland och Euroområdet. Sedan höstens rapport har det tillkommit två kvartal. Bilden av att Sveriges produktivitet har utvecklats något starkare än den i både Tyskland och Euroområdet kvarstår.

4.2 Arbetskraftskostnad

Diagram 4.4 visar den genomsnittliga årliga ökningen av arbetskraftskostnaden[5] i Sverige, Tyskland och Västeuropa (KIX-vägt[6]) uppdelat på fyra olika perioder mätt i respektive lands nationella valuta. Preliminärt utfall för utvecklingen 2022 har uppskattats utifrån de tre första kvartalens utveckling. Perioden 2020-2022 visar Sverige på en långsammare ökningstakt än Västeuropa men en snabbare ökningstakt än Tyskland. För Tyskland och Västeuropa har tillägget av det tredje kvartalet 2022 justerat ned prognosen för den genomsnittliga årstakten under perioden 2020-2022.[7] För Tysklands del ligger förklaringen i att arbetskraftskostnaderna ökade rejält under tredje kvartalet 2021 samtidigt som tredje kvartalets ökning 2022 var mycket mer blygsam.

För tysk industri har avtalsperioden 2020-2022 varit ovanlig på grund av pandemin. Tarifferna, d.v.s. lägstlönenivåerna, har inte höjts sedan 2018 utan Tysklands industrianställda har istället mottagit flertalet engångsbelopp, vissa i form av fasta coronapremier medan andra har formulerats som en procentandel av lönen. Engångsbetalningarna har skapat en stor variation[8] i arbetskraftskostnadsutvecklingen då de endast har betalats ut enstaka kvartal och har därmed gjort den kvartalsvisa statistiken svårtolkad.

Diagram 4.4 Procentuell årlig ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige, Tyskland och Västeuropa 1998-2022*

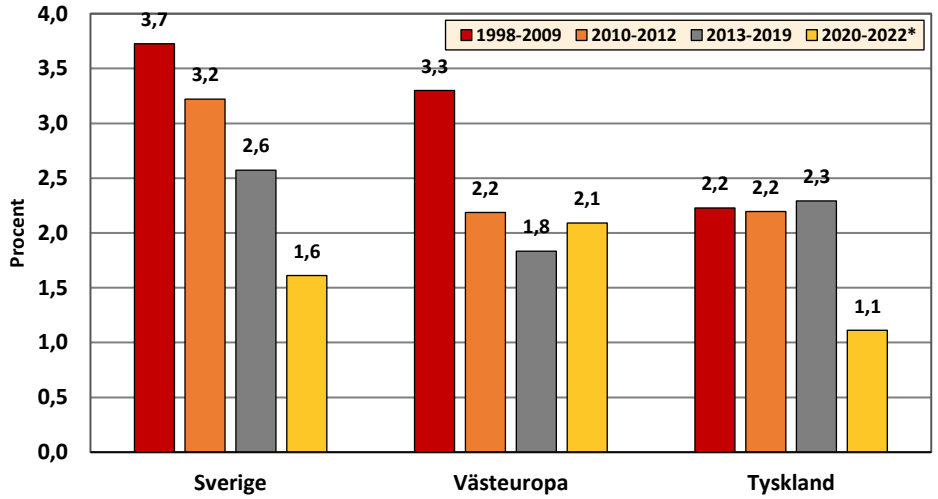

Källa: Eurostat Labour cost index (LCI), Office for National Statistics, Riksbanken samt egna beräkningar.
**Förändringen för 2022 är en uppskattning beräknad på årets första tre kvartal. Siffran för Storbritannien är beräknad på två kvartal.*

[5] För att estimera arbetskraftskostnadsutvecklingen används säsongsrensade, kalenderkorrigerade siffror från Eurostats Labour Cost Index (LCI). För Norge är siffran endast säsongsrensad. Detta gäller i rapportens samtliga diagram som är baserade på Eurostats LCI.
[6] Västeuropa avser Belgien, Finland, Frankrike, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Tyskland, Österrike, Danmark, Storbritannien och Norge. De redovisade siffrorna är KIX-vägda genomsnitt, där länderna ges olika vikt utifrån deras betydelse som marknad för svensk export och konkurrentland till Sverige.
[7] I höstens rapport var prognosen 2,5 procent för Västeuropa och 1,5 procent för Tyskland.
[8] Engångsbetalningar skapar variation i kvartalsvis statistik men ger ingen permanent ökning av arbetskraftskostnaderna. Ett index kommer röra sig uppåt det kvartalet utbetalningen sker men återgå kvartalet efter om ingen ny utbetalning sker.

Tabell 4.1 visar den procentuella ökningstakten per år för innevarande avtalsperiod. Jämfört med siffrorna i höstens rapport har tillägget av det tredje kvartalet skapat förändringar för den uppskattade ökningstakten 2022. Prognosen för ökningstakten 2022 har justerats ned för både Västeuropa och Tyskland medan den för Sveriges del har justerats upp. För Västeuropa har det även skett en revidering av 2020 års ökningstakt på en halv procentenhet. Detta på grund av att Storbritanniens tidigare väldigt kraftiga ökning reviderats ned till mer ”normala” nivåer.

Tabell 4.1 Procentuell ökning av arbetskraftskostnaderna i Sverige, Tyskland och Västeuropa 2020, 2021 och 2022*, nationell valuta

	2020	2021	2022*
Sverige	-0,8	2,9	2,9
Västeuropa	2,1	1,5	2,7
Tyskland	1,3	0,6	1,4

Källa: Eurostat LCI, Office for National Statistics, Riksbanken samt egna beräkningar.
**Förändringen för 2022 är en uppskattning beräknad på årets första tre kvartal. Siffran för Storbritannien som ingår i Västeuropa är beräknad på de två första kvartalen.*

Växelkursen är en viktig komponent vid bedömning av den kostnadsmässiga konkurrenskraften och när vi ska jämföra oss mot omvärlden. I diagram 4.5 presenteras kronans kurs mot både euron och dollarn. Sedan i höstas har kronkursen stärkts något mot dollarn och har sedan december 2022 fluktuerat strax under 10,50 kr. Kronkursen mot euron försvagades ytterligare efter Riksbankens prognos i november förra året, vilket till viss del beror på att aktörer på marknaden förväntar sig att ECB höjer styrräntan snabbare. Sedan senaste Riksbanksbeskedet i februari i år har kurvan dock vänt nedåt igen vilket innebär att kronkursen mot euron har förstärkts, vilken i början av mars ligger nära 11 kr igen.

Diagram 4.5 Den svenska kronans kurs gentemot euron och dollarn, dagsdata

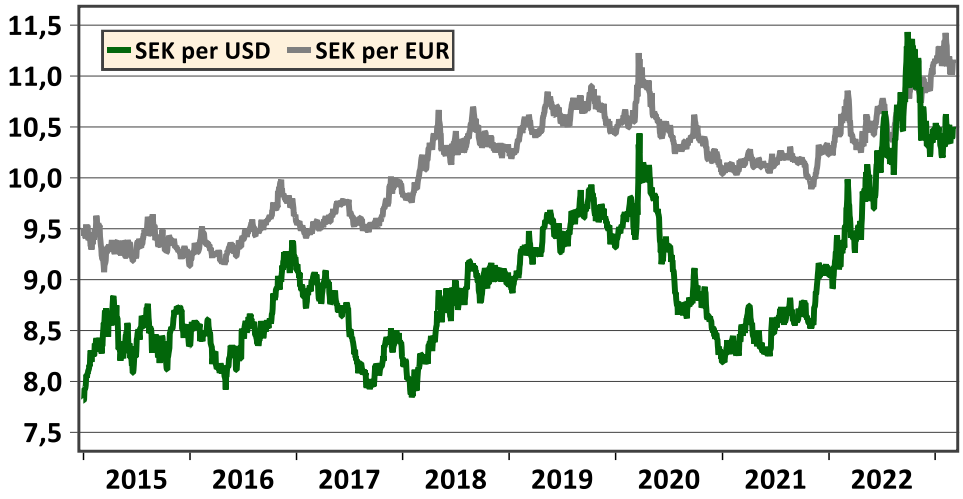

Källa: Macrobond och Riksbanken

För att kunna jämföra de västeuropeiska ländernas arbetskraftskostnadsnivå kan man med hjälp av växelkursen räkna om timkostnaderna till svenska kronor, se diagram 4.6. Arbetskraftskostnaderna inom svensk industri uppskattas till 404 kr per timme medan det västeuropeiska snittet uppskattas till 428 kr per timme. Precis som i höstens rapport är de svenska arbetskraftskostnaderna lägre än genomsnittet i västeuropeisk industri, en skillnad som dessutom har ökat efter att det prognostiserade året 2022 lagts till.

Diagram 4.6 Arbetskraftskostnad i gemensam valuta 2022*, SEK/timme

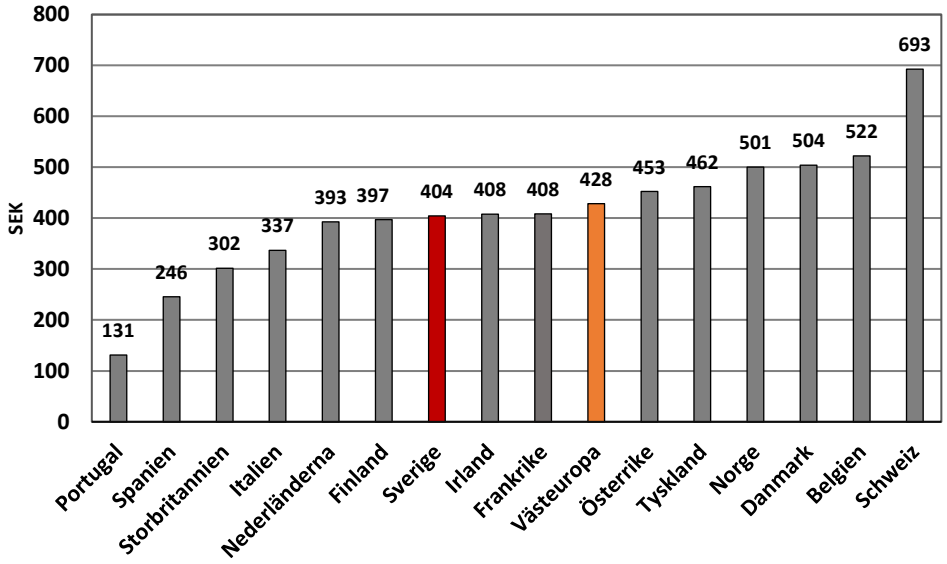

Källa: Conference Board, Office for National Statistics, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index samt egna beräkningar.
**2022 är en prognos.*

I diagram 4.7 presenteras den relativa arbetskraftskostnadens utveckling i Västeuropa gentemot Sverige under perioden 1998-2022. Från att ha legat på nästan samma nivå 2021 har det svenska kostnadsläget under 2022 hamnat en bit under Västeuropa igen. Även om arbetskraftskostnaderna i Sverige och Västeuropa ökat i ungefär samma takt mätt i nationell valuta under 2022 har den svaga kronan vägt upp för detta.

Diagram 4.7 Sveriges relativa arbetskraftskostnad jämfört med Västeuropa 1998-2022*, Sverige=100

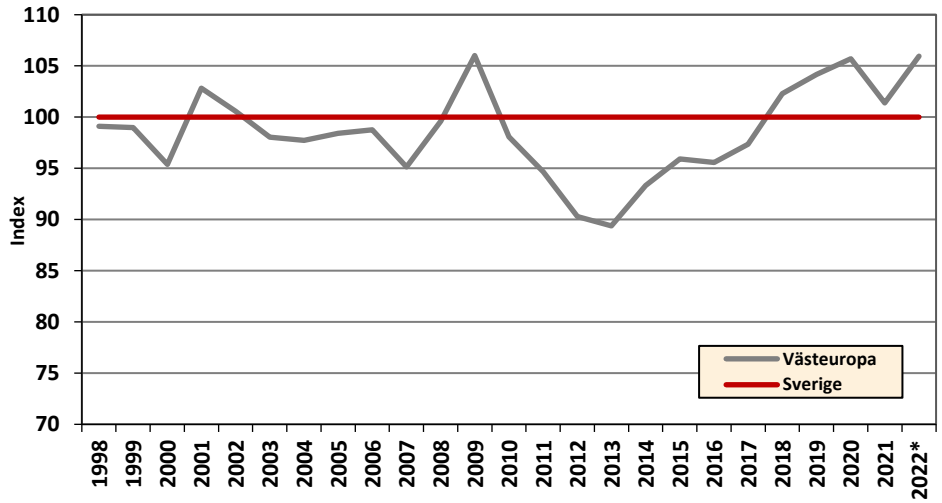

Källa: Conference Board, Office for National Statistics, Riksbanken, Eurostat Labour Cost Index och egna beräkningar.
**2022 är ett estimat.*

4.3 Kapacitetsutnyttjandet fortfarande högt

Om kapacitetsutnyttjandet skulle ligga på hundra procent betyder det att industrin producerar för sin fulla potential för att möta efterfrågan[9]. Sedan andra kvartalet 2021 har kurvan legat över 90 procent vilket innebär att kapacitetsutnyttjandet är på en fortsatt hög nivå.

Diagram 4.8 Industrins kapacitetsutnyttjande, kvartalsvis i procent 2015K1-2022K4

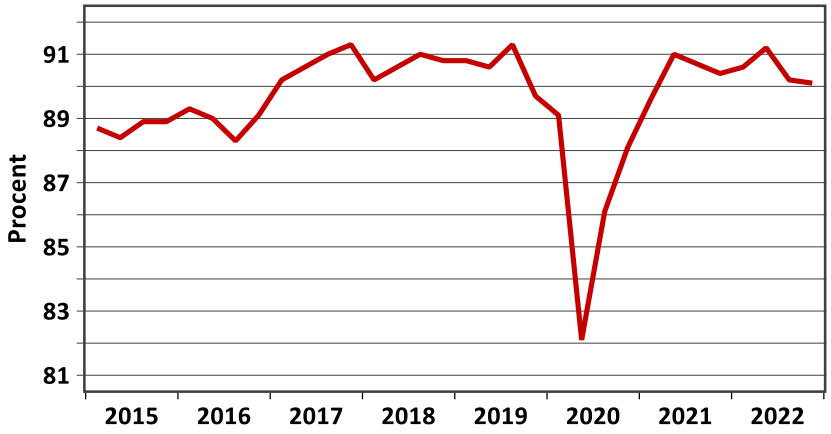

Källa: Macrobond och SCB

4.4 Hög investeringskvot

Eftersom det inte finns någon internationell jämförbar statistik att tillgå över investeringarna i tillverkningsindustrin redovisas de totala bruttoinvesteringarna som andel av BNP (investeringskvoten) i diagram 4.9 för Sverige, Tyskland och euroområdet.

Sveriges investeringskvot ligger på en relativt hög nivå jämfört med de andra länderna. Det är bland annat känt att många svenska företag gör stora satsningar på forskning och utveckling och ligger i framkant bland annat vad gäller fossil omställning och digital transformation.

Diagram 4.9 Investeringar som andel av BNP, hela ekonomin, procent, 2000-2021

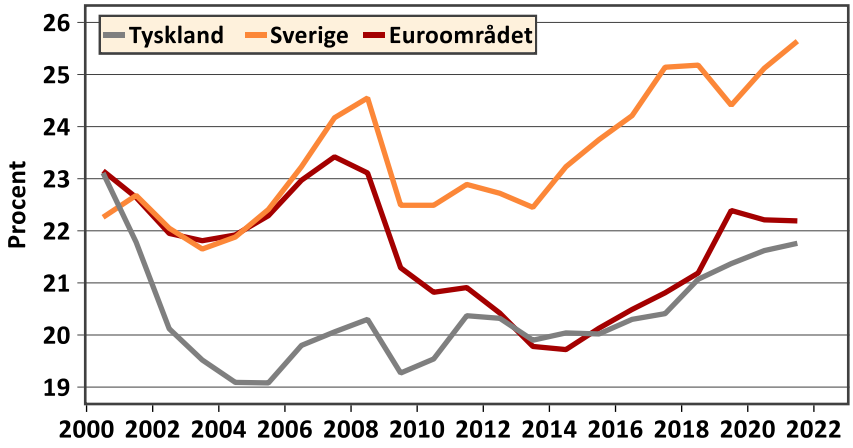

Källa: Eurostat

[9] Vad som är full potential ändras över tid, då industrier läggs ned och andra dyker upp. Exempelvis är det större chans att närma sig full potential ifall många industrier lagts ner och landet går in i en högkonjunktur.

4.5 Lönsamhet

Lönsamhet och vinster kan mätas på flera olika sätt. I detta avsnitt redovisas vinst- och lönsamhetsmått baserat både på företagsekonomisk data och nationalräkenskaperna. I diagram 4.10 redovisas utvecklingen av tre företagsekonomiska nyckeltal för tillverkningsindustrin, beräknade utifrån SCB:s Företagens ekonomi.

Diagram 4.10 Vinst och lönsamhet inom tillverkningsindustrin, 2005-2021, procent

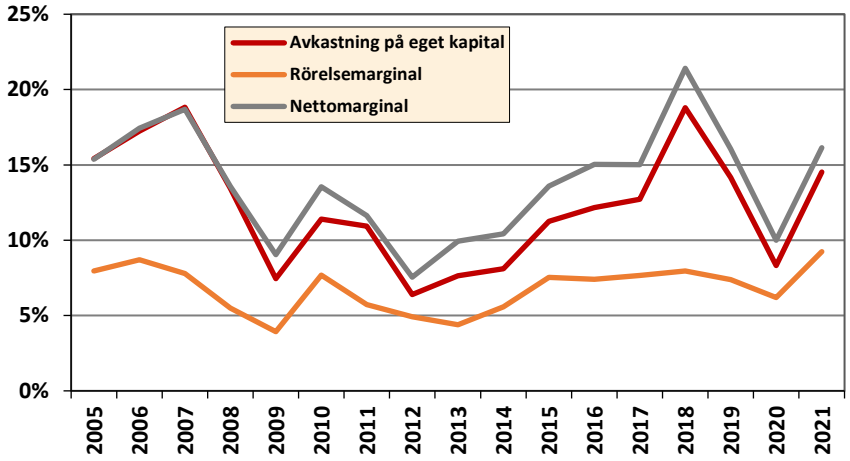

Källa: SCB, Företagens ekonomi och egna beräkningar

Fördelen med Företagens ekonomi är att det är en årlig totalundersökning där samtliga av SCB registrerade företag exklusive de finansiella företagen ingår i undersökningen. Detta ger därför en bra bild över utvecklingen för lönsamheten i hela tillverkningsindustrin, och inte bara de bolag som är noterade på börsen. 2021 är senaste året med tillgänglig data. Diagrammet visar att lönsamheten återhämtade sig starkt under 2021.

I Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer ombeds företagen att själva skatta sin lönsamhet. I diagram 4.11 redovisas nettot mellan de som bedömer lönsamheten som god och de som bedömer den som dålig. Pandemin bidrog med en negativ uppfattning om lönsamheten men efter det har vi haft en period med ett starkt läge som efter tredje kvartalet 2023 ligger på en mer neutral nivå.

Diagram 4.11 Lönsamhet inom tillverkningsindustrin, nulägesomdöme, 1998K1-2022K4

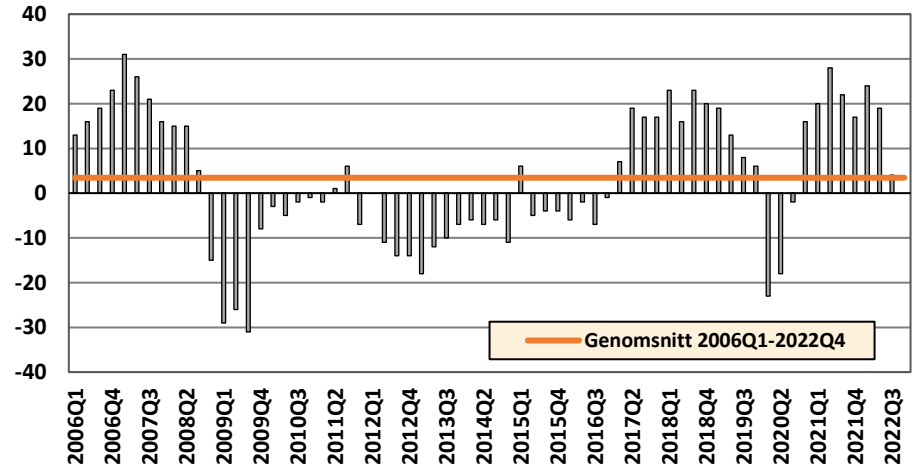

Källa: Konjunkturinstitutet

Utöver de företagsekonomiska mått som redovisas i diagram 4.10 och företagens egna lönsamhetsbedömningar i diagram 4.11 så går det även att ta fram makroekonomiska vinst- och lönsamhetsmått från nationalräkenskaperna. Ett sådant mått är vinstandelen. Det förädlingsvärde, dvs. produktionen minus insatsförbrukningen, som skapas i ett företag går antingen till vinster eller arbetskraftskostnader. Genom att sätta dessa i relation till förädlingsvärdet fås vinstandelen och arbetskostnadsandelen. Om vinstandelen ökar så sker det på bekostnad av arbetskostnadsandelen och tvärtom.

I diagram 4.12 redovisas utvecklingen av bruttovinstandelen i industrin som utgör vinstandelen före kostnader för kapitalförslitning. Vinstandelen har legat över genomsnittet sedan 2015 och siffrorna för 2021 och 2022 bekräftar att det varit starka år med höga vinstandelar inom industrin.

Diagram 4.12 Bruttovinstandel, procent av förädlingsvärdet i industrin, 1998-2022

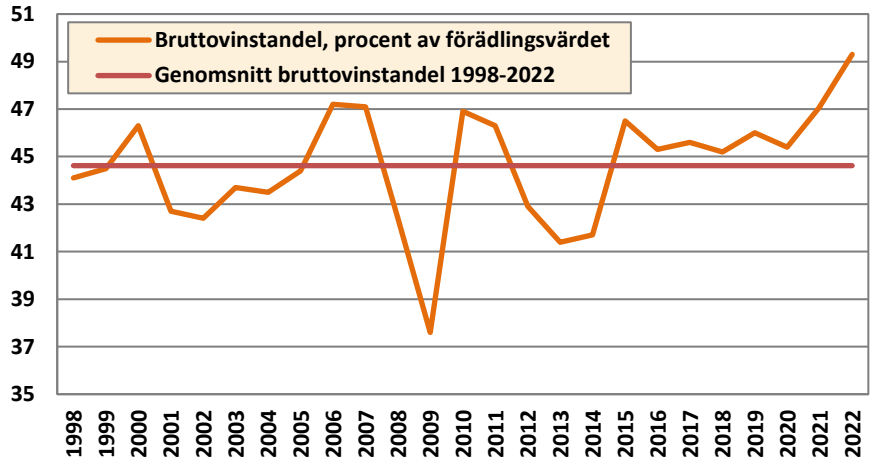

Källa: Konjunkturinstitutet, prognosdatabasen

4.6 Marknadsandelar

Hur svensk export utvecklas i relation till tillväxten av den svenska exportmarknaden är en indikator på svensk konkurrenskraft. Om exporten utvecklas mer långsamt än exportmarknaden kan det tyda på att landet förlorar exportmarknadsandelar. Ur ett internationellt perspektiv är marknadsandelar ett nollsummespel. Mer utvecklade länder, däribland Sverige, har förlorat marknadsandelar till tillväxtekonomier sedan 1990-talet samtidigt som den globala ekonomin vuxit. Från 2018 och framåt vände trenden och Sverige tog istället marknadsandelar.

Marknadstillväxten har efter pandemin minskat något men Sverige står sig fortsatt starkt jämfört med viktiga konkurrentländer. Diagram 4.13 jämför hur exporten har utvecklats i förhållande till hur exportmarknaden har vuxit för Sverige och EU-8[10].

[10] I EU-8 ingår Tyskland, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Italien, Finland, Danmark och Österrike med KIX-vikter.

Diagram 4.13 Exporttillväxt i förhållande till exportmarknadstillväxt, KIX-vikter, 2015-2022

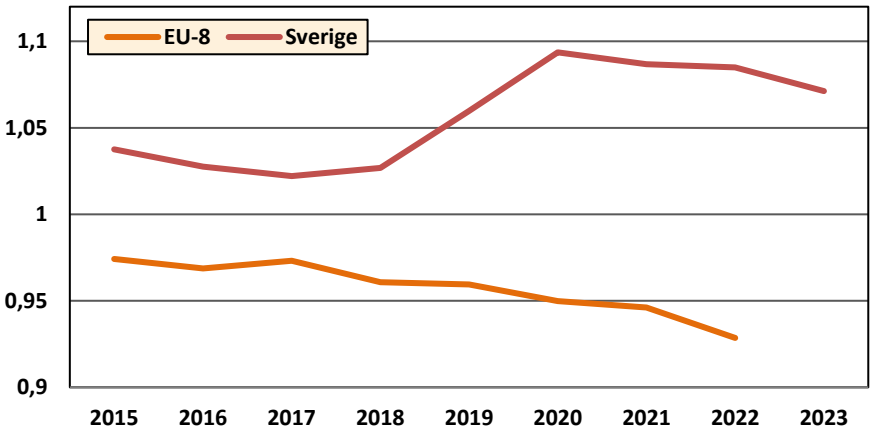

Källa: OECD Economic outlook via Macrobond

4.7 Sammanfattning

Bedömningen att svensk industris konkurrenskraft är god kvarstår sedan höstens rapport. Sverige hävdar sig väl jämfört med våra viktigaste konkurrentländer och konkurrenskraften har tydligt stärkts de senaste fem åren.

Sverige har sedan 2018 haft en starkare utveckling av industriproduktionen jämfört med Tyskland och Västeuropa. Enligt nationalräkenskaperna utvecklades den svenska industriproduktionen positivt under det tredje kvartalet 2022 men under det fjärde kvartalet skedde en minskning. Industrins produktivitetsutveckling har sedan 2015 varit positiv och har hållit jämna steg med utvecklingen i övriga Västeuropa.

Under 2022 uppskattades Sveriges arbetskraftskostnader öka i ungefär samma takt som Västeuropas. Ytterligare försvagningar av kronkursen mot euron har dock förändrat det relativa kostnadsläget och under 2022 uppskattas Sveriges relativa arbetskraftskostnad gentemot Västeuropa ha minskat. Mätt i svenska kronor låg den uppskattade arbetskraftskostnadsnivån per timme på 404 kr i Sverige, 428 kr i Västeuropa och 462 kr i Tyskland.

Industrin har ett fortsatt högt kapacitetsutnyttjande och investeringarna har ökat. Sett till investeringskvoten har Sverige stått sig starkt jämfört med andra länder och ligger på en hög nivå.

En genomgång av olika indikatorer visar att lönsamheten varit god för Sveriges industriföretag de senaste åren. Vinstandelen har stigit markant under de senaste två åren.

Fördjupning - Storföretagsindex för helåret 2022

Sammanfattning

Stark genomsnittlig utveckling från 2018 med bidrag av en gynnsam dollarkurs

Den sammanlagda omsättningen i de 19 största industribolagen har ökat med 37 procent för helåret 2022 jämfört med 2018 och med 24 procent jämfört med 2021. Det sammanlagda rörelseresultatet har ökat med 48 procent jämfört med 2018 och med 9 procent sedan 2021 med draghjälp av gynnsam dollarkurs. Den sammanlagda rörelsemarginalen har ökat upp till 10,5 procent jämfört med 2018 men minskat något sedan 2021. En viss osäkerhet finns inför 2023. Företagen priskompenserar för att säkra marginalerna. Tre exempel som illustrerar den positiva utvecklingen är; Astra Zeneca, Svenskt Stål AB (SSAB) och Volvo Group.

Optimism inför 2023

I bokslutskommunikéerna för fjärde kvartalet 2022 uttalar 16 av de 19 vd:arna en positiv bild inför 2023, trots ett högt inflationstryck och ett osäkert geopolitiskt läge. Investeringar planeras i teknikutveckling för att utveckla nya produkter på marknaden. Förvärv genomförs för att komplettera företagens produktutbud och stärka positionerna på utvalda marknader. Orderingången är god.

Trots god utveckling ser det olika ut

Även om den genomsnittliga utvecklingen är stark, så skiljer sig läget åt mellan olika företag. Bland de stora företagen finns det exempel på företag som har det tuffare. Det är framför allt företag som jobbar med konsumentprodukter, som möter en mer dämpad efterfrågan.

Utgångspunkter för analysen

Storföretagsindex utgår från en analys av Sveriges 19 största industriföretag[11] (förutom byggindustrin). Omsättning, rörelseresultat och resultatmarginal för det fjärde kvartalet 2022 har jämförts med fjärde kvartalet åren 2018-2021. Tre av bolagen redovisar i dollar där omräkning skett till den aktuella dollarkursen i slutet av respektive år.[12] Förutom de 19 stora industriföretagen redovisas också tre företag från skogsindustrin och ett företag från livsmedelssektorn. Utgångspunkten är verksamheternas omsättning från Sverige och i andra länder. Ägandet av bolagen är övervägande svenskt men också bolag med huvudkontor i andra länder ingår i analysen.

Stark utveckling från 2018 med bidrag av en gynnsam dollarkurs

Den sammanlagda omsättningen har ökat med 37 procent om man jämför 2022 med 2018. Dollarkursen har under perioden stigit med drygt 16 procent jämfört med kronan. Resultatökningen ligger på 48 procent och rörelsemarginalen har ökat från 9,7 procent till 10,5 procent.

Mellan 2021 och 2022 har de 19 undersökta börsbolagen haft en sammanlagd omsättningsökning på 24 procent och en sammanlagd ökning av rörelseresultatet med 9 procent. Dollarkursen har ökat med 15 procent mellan 2021 och 2022, vilket varit gynnsamt för exportföretagen.

[11] ABB, Alfa Laval, Astra Zeneca, Atlas Copco, Assa Abloy, Autoliv, Boliden, Electrolux, Epiroc, Ericsson, Essity, Husqvarna, SAAB, Sandvik, SKF, SSAB, Trelleborg, Volvo Cars och Volvo Group.
[12] 221230 - 10,44 SEK/dollar, 211230 – 9,04 SEK/dollar, 201230 - 8,19 SEK/dollar, 191230 – 9,32 SEK/dollar och 181228 – 8,97 SEK/dollar.

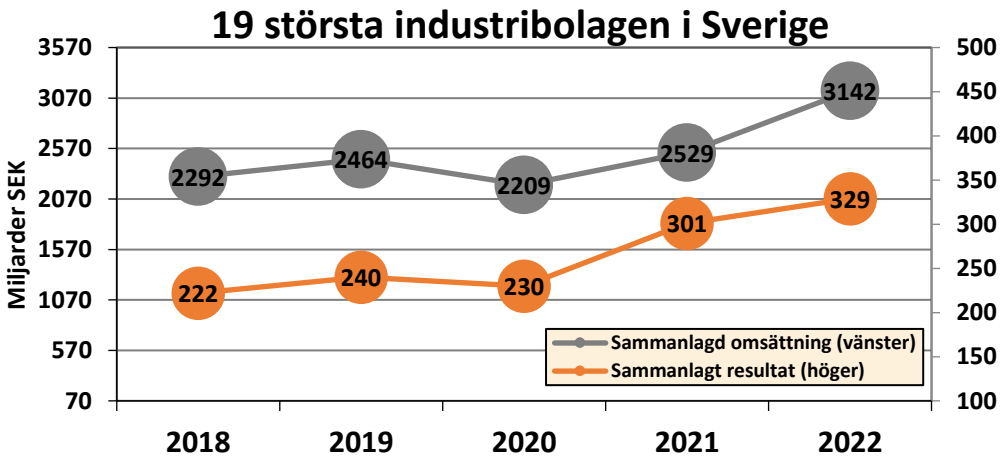

Källa: storföretagens bokslutsrapporter sammanställda av Facken inom industrin

Astra Zeneca

Astra Zeneca har ökat omsättningen kraftigt med hela 234 procent sedan 2018 och förbättrat rörelseresultatet med 30 procent. Rörelsemarginalen har dock inte hängt med utan gått från 15,2 procent 2018 till 8,4 procent 2022. Mellan 2021 och 2022 har omsättningen ökat med 125 md SEK och rörelseresultatet med 29 md SEK. Vd Pascal Soirot skriver i bokslutskommunikén: ”*Totala intäkter förväntas öka. Företaget har satt rekord 2022 med 34 godkända läkemedel på stora marknader*.”

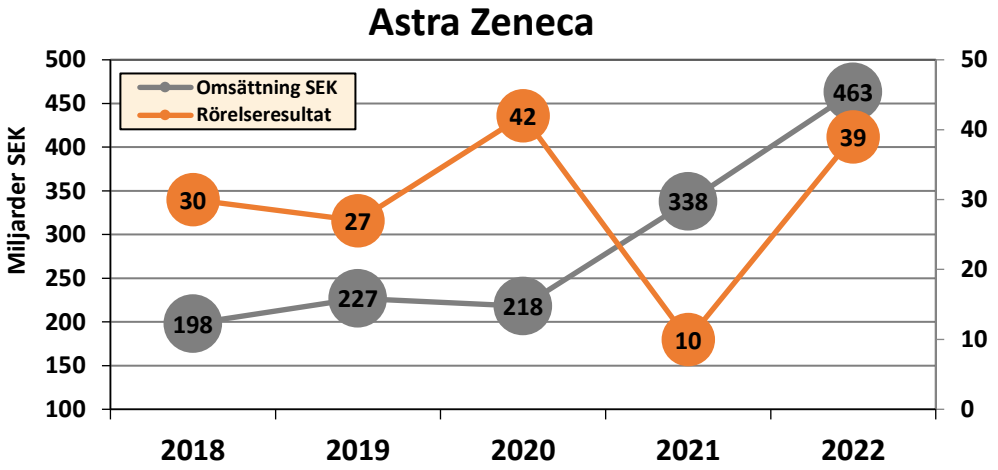

Källa: Astra Zeneca bokslutsrapporter sammanställda av Facken inom industrin

SSAB

SSAB har haft en gynnsam utveckling sedan 2018. Detta har skett med hjälp av dollarkursen och en stark efterfrågan i Nordamerika. Sammanlagd omsättning har gått från 74,9 md SEK för 2018 till 129 md SEK för 2022. Det ger en sammanlagd omsättningsökning på 72 procent på fyra år. Under samma period har rörelseresultatet ökat från 5,2 md SEK till 29,3 md SEK.

Utvecklingen senaste året var stark med en omsättningsökning på drygt 34 procent och resultatförbättring på knappt 56 procent.[13] Vd Martin Lindqvist uttrycker i bokslutskommunikén: ”*SSAB befäste positionen som ledare för stålindustrins omställning med det högsta justerade rörelseresultatet i bolagets historia*”.

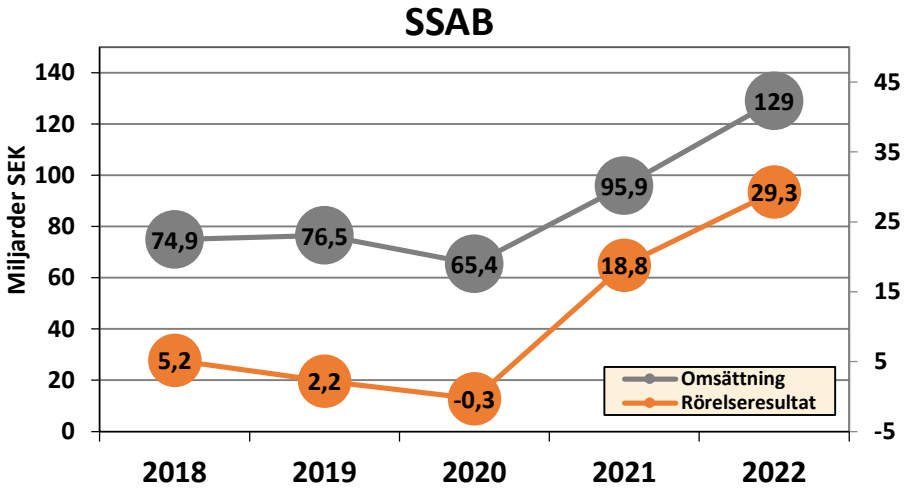

Källa: bokslutsrapporter SSAB sammanställda av Facken inom industrin

Volvo Group

Volvo har haft en god utveckling från 2018 till 2022 med en omsättningsökning på 21 procent och en förbättring av rörelseresultatet på drygt 32 procent. Senaste året har varit framgångsrikt där försäljningen av elektrifierade fordon utvecklats positivt. Vd Martin Lundstedt lyfter i sin bokslutskommuniké: ”*Ökade volymer elektrifierade fordon. Produktions- och leveransrekord under Q4 2022. Den makroekonomiska utvecklingen är osäker.*”

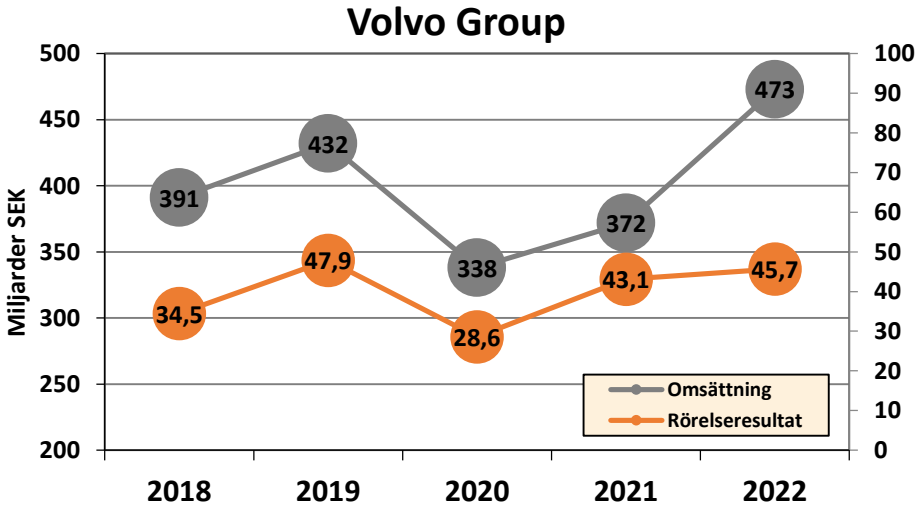

Källa: bokslutsrapporter från Volvo Group sammanställda av Facken inom industrin

[13] Det bör dock kommenteras att rörelseresultatet för 2022 redovisas i EBITDA i stället för EBIT då en stor engångsnedskrivning på 33,4 md SEK av goodwill påverkar EBIT resultatet.

Komplettering med tre företag från skogsindustrin

Figur 5 visar att utvecklingen i de tre skogsindustriföretagen; Billerud, Holmen och Södra, har varit god med en sammanlagd omsättningsökning från 64 md SEK 2018 till 100 md SEK 2022 och en sammanlagd rörelseresultatökning från 8,3 md SEK till 20,8 md SEK. Den sammanlagda omsättningsökningen i de tre skogsindustriföretagen det senaste året har varit drygt 37 procent och det samlade rörelseresultatet har ökat med 82 procent under samma period. Citat från bokslutsrapporterna:

”Lägre efterfrågan utmanande marknad. Starkt resultat och en ökning av utdelningen med 75 procent till SEK 7,5 per aktie, Christoph Michalski vd Billerud.”

”Egen skog och energiproduktion har gett rekordresultat, Henrik Sjölund vd Holmen.”

”Bra marknadsvärde. Prisnivåerna beräknas hålla i sig. Lotta Lyrå vd Södra.”

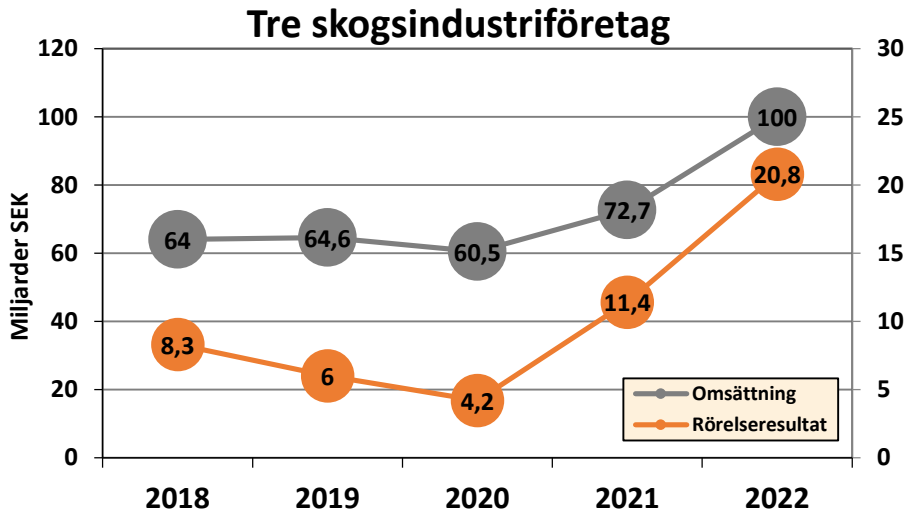

Källa: bokslutsrapporter Billerud, Holmen och Södra sammanställt av Facken inom industrin

Orkla Foods

Livsmedelsindustriföretaget Orkla Foods[14] har haft en stabil utveckling under perioden 2018 till 2022 med en omsättning som ökat från 40,4 md SEK år 2018 till 61,7 SEK 2022.[15] Rörelseresultatet har ökat från 4,5 md SEK 2018 till 7,8 md SEK 2022. Omsättningsökningen det senaste året är 19,3 procent och rörelseresultatet har ökat med 18,8 procent. Företagets vd uttrycker: *”Utmanande marknad med kostnadsökningar. Nils K. Selte vd Orkla Foods,”*

[14] Orkla Foods är ett konglomerat med olika varumärken såsom Bliw, Cederroth, OLW, Ekströms, Felix, Kalles, Stomatol med flera.

[15] Bokslutet redovisas i norska kronor och har räknats om till svensk kurs enligt Riksbankens valutakurser på bokslutsdagen för respektive år.

5. Inflation

Kapitel 5 behandlar utvecklingen av priser, räntor och penningpolitik i Sverige samt i omvärlden. Den senaste utvecklingen har förstärkt den bild som höstens rapport gav.

5.1 Inflationen fortsatt hög

Under åren 2017 till 2019 ökade konsumentpriserna mätt som både KPIF och KPI med 1,9 procent per år, vilket är mycket nära Riksbankens mål.

Diagram 5.1 Konsumentpriser, 12-månadersförändring, jan 2017 – jan 2023

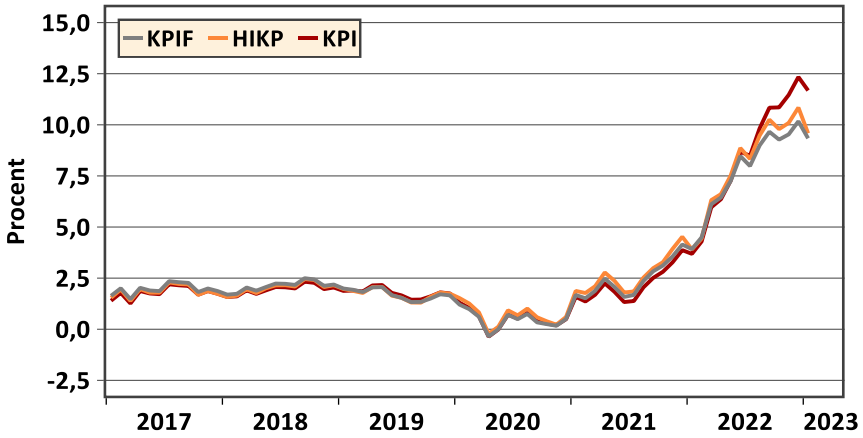

Källa: Macrobond och SCB

Under inledningen av pandemin sjönk inflationstakten kraftigt och låg under hela 2020 på mycket låga nivåer, under en procent. Runt årsskiftet till 2021 inleddes en uppgång i inflationen i Sverige och i många viktiga handelsländer.

Under 2022 fortsatte inflationen att stiga i rask takt. KPIF är nu uppe i 9,3 procent, en historiskt hög inflation. Mätt som KPI är inflationen nu 11,7 procent, den högsta på tre decennier.

5.2 Faktorer bakom den höga inflationen

Det är flera faktorer som ligger bakom den stigande inflationstakten. Pandemin ledde till problem i leverantörsleden då produktionen i flera länder minskade på grund av restriktioner. Detta samtidigt som efterfrågan bland många konsumenter försköts från tjänster till varor då restriktioner förhindrade konsumtion av många tjänster, till exempel resor och restaurangbesök. I många länder fördes också en expansiv penning- och/eller finanspolitik under pandemin vilket ökade efterfrågan.

Ett minskat utbud av varor kombinerat med en ökad efterfrågan ledde till kraftigt ökande varupriser. Den ökade efterfrågan och logistikproblem ledde också till att transport- och fraktpriserna ökade kraftigt vilket ytterligare ökade varupriserna.

Energipriser

En annan mycket viktig förklaring är den kraftiga ökningen av energipriserna som inleddes redan 2021, se diagram 5.2. Energi är en viktig insatsfaktor i produktionen av många varor och tjänster samt är en stor del av hushållens utgifter. Därför påverkar energipriserna direkt och indirekt prisutvecklingen i mycket hög utsträckning.

Återhämtningen i världsekonomin efter pandemin har ökat efterfrågan på energi samtidigt som energimarknaden störts av utbudsbegränsningar vad gäller flera energislag. Kriget har på grund av ökad osäkerhet och sanktioner mot Ryssland ökat världsmarknadspriser och europeiska priser på naturgas, kol och olja.

Diagram 5.2 KPIF och KPIF exklusive energi, jan 2017 – jan 2023

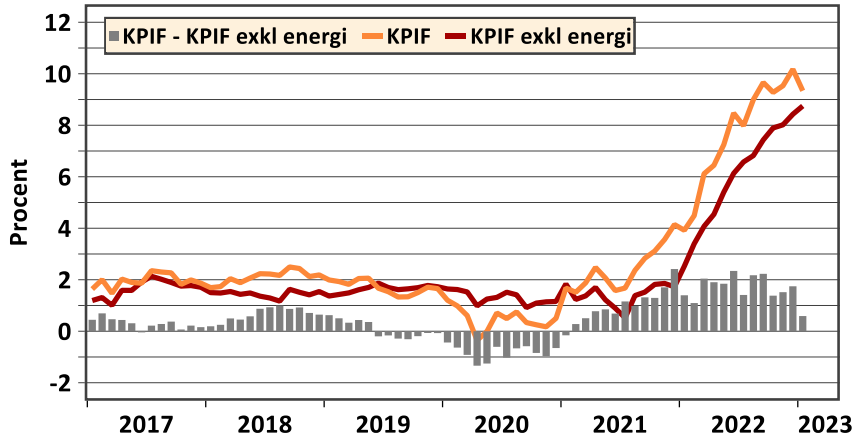

Källa: Macrobond och SCB

De gråa staplarna i diagram 5.2 visar energiprisernas direkta bidrag till KPIF-inflationen. Under hela 2020 var energiprisernas direkta bidrag till inflationen negativt för att sedan öka under 2021 och har under 2022 varit på historiskt höga nivåer. På senare tid har dock bidraget minskat och i januari var det 0,6 procentenheter, samma nivå som januari 2018.

Diagram 5.3 Oljepriset, spot- och terminspriser

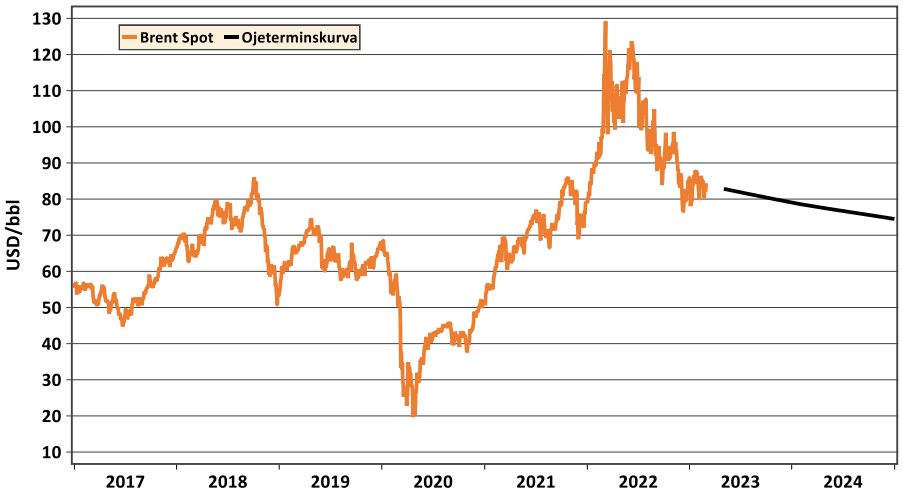

Källa: Macrobond och ICE

Oljepriset har minskat sedan sommaren 2022 och har sedan fortsatt att falla i enlighet med förväntningen i höstens rapport. Elmarknadsaktörer ser framför sig att priset minskar med ytterligare 8 procent fram till slutet av 2024. Denna utveckling minskar det globala inflationstrycket i hög grad. Priset är nu på samma nivå som det var 2018, långt innan pandemin och Rysslands krig i Ukraina. Svenska drivmedelspriser har följt med och bensinpriset har fallit från 23,50 till under 20 kronor per liter.

I Europa är energiförsörjningen fortsatt ansträngd men priserna har minskat efter publikationen av höstens rapport. Gaspriset i Europa var tidigare fem gånger högre än normalt men har minskat med 90 procent sedan mitten av september. De höga europeiska gaspriserna har en direkt påverkan på svenska elpriser då elmarknaderna är sammankopplade, de nordiska elpriserna har också varit uppe på nivåer fem gånger högre än normala men utvecklingen i vinter har hittills blivit mycket bättre än vad marknaden förväntade.

Diagram 5.4 Nordiska och tyska elpriser, spot- och terminspriser

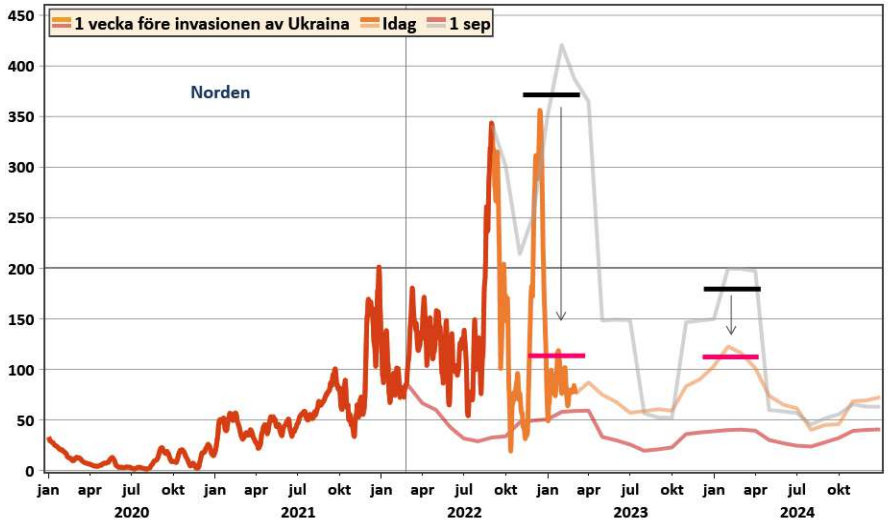

Källa: Macrobond och ICE

I september var höstens genomsnittliga terminspriser för vintern nära 380 euro per megawattimme, utfallet ser nu ut att bli närmare 110 euro, knappt en tredjedel av vad marknaden trodde i höstas, se svarta och röda linjer i diagram 5.4. Prisförväntningarna för nästa vinters elpriser har också rasat till nästan hälften. Priserna nästa vinter förväntas bli 0–20 procent lägre än denna vinter vilket bidrar till en dämpning av inflationstrycket.

På längre sikt, 5 till 20 år, riskerar den ökade efterfrågan på el i Sverige att leda till successivt ökade elpriser om inte elproduktionen utökas i snabbare takt än idag. Högre elpriser än de vi har varit vana med ökar kostnadstrycket i de flesta sektorer och kan minska Sveriges konkurrenskraft om vi halkar efter andra länder.

Övriga priser

Inflationsuppgången inleddes med stigande priser för värme & elektricitet samt för transport & kommunikation (på grund av höga drivmedelspriser) och följdes sen av prisökningar i alla kategorier. I Sverige har denna breda uppgång fortsatt men prisökningstakten för transport och kommunikation har börjat minska.

Diagram 5.5 Inflationen per konsumtionskategori, årlig förändring

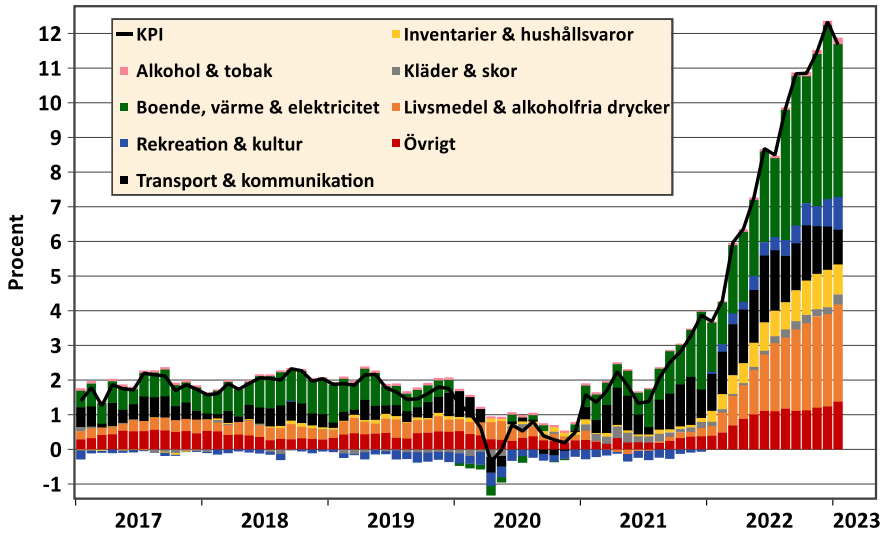

Källa: Macrobond och SCB

Priserna för internationella flyg- och sjötransportpriser har minskat snabbt och är nu nära nivån före kriget. Priserna för containerfrakt har rasat och flera av dem är nu nere på förkrigsnivåer. Sen priserna började gå ned förra sommaren så har det genomsnittliga världspriset för sjötransport minskat med 76 procent, se diagram 5.6.

Diagram 5.6 Sjötransportpriser, världen, vägda index

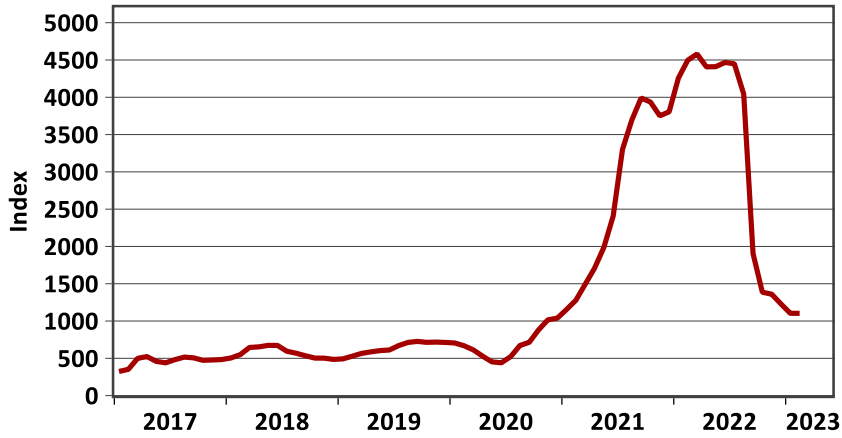

Källa: Macrobond, Kina, Container Trade Statistics, CPB, Harper Petersen & Co, Hamburg Shipbrokers Association

Många viktiga råvarupriser har fortsatt att minska efter höstens rapport. Priserna för järnmalm & stålskrot, trä- och pappersmassa samt industriella råvarumaterial i Europa är lägre än i början av 2022.

Diagram 5.7 Europeiska råvarupriser, index 2022M1 = 100

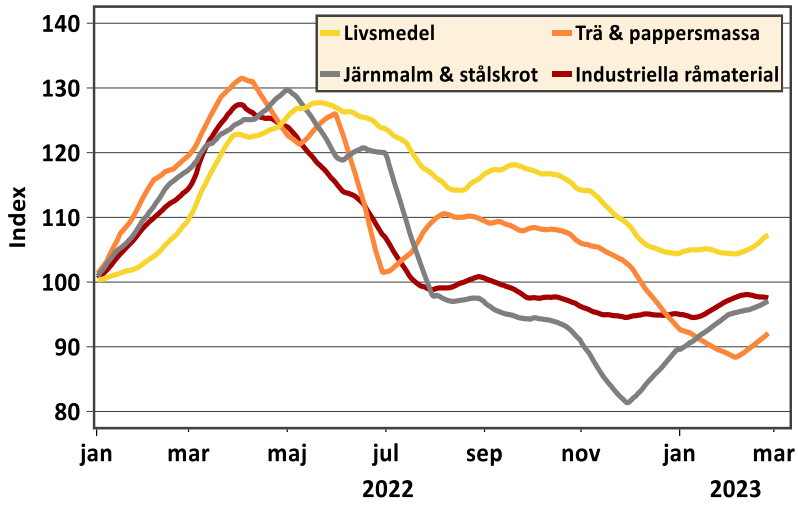

Källa: Macrobond och Hamburg Institute of International Economics

Så småningom kommer detta att synas också i svenska konsumentpriser. Riksbanken och Konjunkturinstitutet har båda prognoser som visar på snabbt minskande inflation under året, mer om deras prognoser i avsnitt 5.5.

5.3 Penningpolitik, räntor och internationell inflation

Inflationstakten i USA och euroområdet ha länge följts åt men under pandemin ökade priserna snabbare i USA. Nu när många leverantörs- och transportproblem är lösta och konsumtionen i USA har börjat återgå till ett normalt mönster så har inflationstrycket börjat avta. Den amerikanska centralbanken var också snabbare med att strama åt penningpolitiken jämfört med de europeiska.

USA började avvika från Sverige och euroområdet i mars 2022 och har sedan dess haft en nedgående inflationstakt. Den är nu 6,3 procent jämfört med euroområdets 8,6 procent. Höga europeiska energipriser är en viktig förklaring till skillnaden. Även i Europa visar inflationstakten en nedåtgående trend och det är mycket sannolikt att den inom kort gör det också i Sverige.

Diagram 5.8 Konsumentpriser i olika länder, årlig förändring, jan 2017 – jan 2023

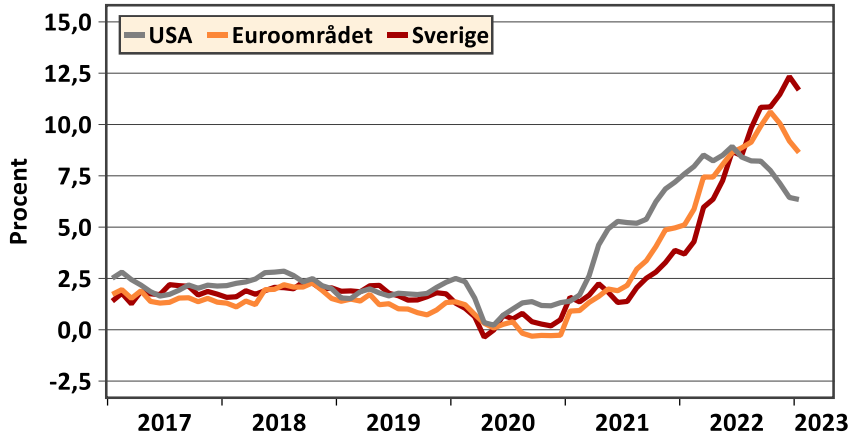

Källa: Eurostat, BLS, SCB och Macrobond

Penningpolitik och räntor

Under pandemikrisen bedrev många av världens centralbanker en kraftigt expansiv penningpolitik med sänkta räntor kring nollstrecket och stora obligationsköpsprogram för att ge stöd till återhämtningen i ekonomin och för att få upp inflationen. När priserna började stiga dröjde det innan de stramade åt penningpolitiken vilket har bidragit till dagens höga inflation.

Till följd av den kraftiga inflationsuppgången stramar nu många centralbanker åt penningpolitiken. Jämfört med tidigare perioder av räntehöjningar sker nu höjningar i snabb takt. Med den stramare penningpolitiken väntas inflationstakten sjunka under året.

Riksbankens bedömning i februari var att inflationen är alldeles för hög. För att inflationen ska sjunka och stabiliseras vid målet inom rimlig tid har direktionen beslutat att höja Riksbankens styrränta med 0,5 procentenheter till 3,0 procent. Ledamöterna betonade särskilt att den underliggande inflationen fortsatt att stiga och att det ännu inte syns någon tydlig vändning.

Riksbankens prognos för styrräntan indikerar att den sannolikt kommer att höjas ytterligare under våren. Räntebanan indikerar en utplaning runt 3,33 en bit in i 2023 vilket indikerar en höjning vid nästa möte till 3,25 eller 3,50 procent.

Diagram 5.9 Centralbankers styrräntor, jan 2017 – jan 2023

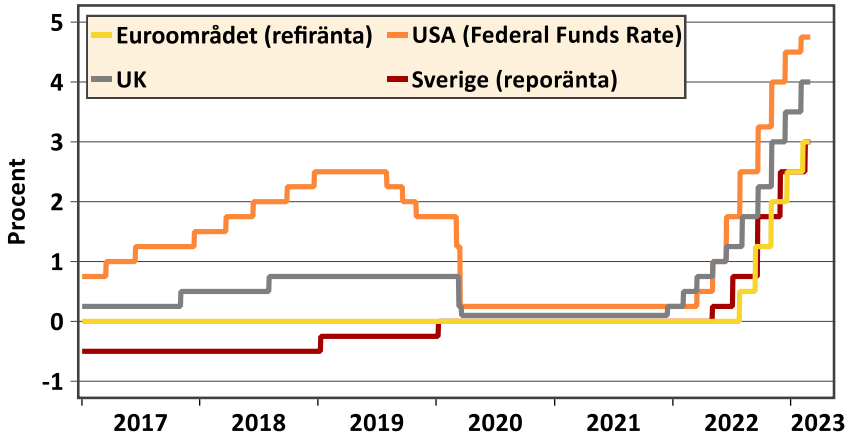

Källa: Macrobond, Sveriges Riksbank, Federal Reserve, Bank of England och ECB

Federal Reserve (Fed) anser att inflationen i USA fortsatt är för hög, framför allt för viktiga varor och tjänster, bland annat boendekostnader. Fed har höjt räntorna mycket tidigare och kraftigare än Sverige och euroområdet och styrräntan är nu uppe på 4,75 procent. Vidare signalerar de att den skulle kunna hamna upp emot sex procent. ECB som var sist ute med höjningar ligger nu på samma nivå som Sverige.

5.4 Prisutveckling ur företagens perspektiv

Konsumentpriser mäter utvecklingen av priserna på de varor och tjänster som hushållen konsumerar. Det här avsnittet fokuserar i stället på prisutvecklingen på producentpriser.

Fortsatt ökning av producentpriser efter 2020 års tapp

Prisindex i producent- och importled (PPI) [16] visar den genomsnittliga prisutvecklingen totalt och produktgruppsvis för svenska producenters försäljning, på olika marknader samt på produkter som tas in till Sverige från utlandet. PPI omfattar produkter som producerats inom näringsgrenarna A-E[17]. Producentprisindex mäter prisutvecklingen på tillverkade produkter och erhålls genom en sammanvägning av de två serierna hemmamarknadsindex och exportprisindex.

Diagram 5.10 Producentpriser jan 2017 – dec 2022, (jan 2017 = index 100)

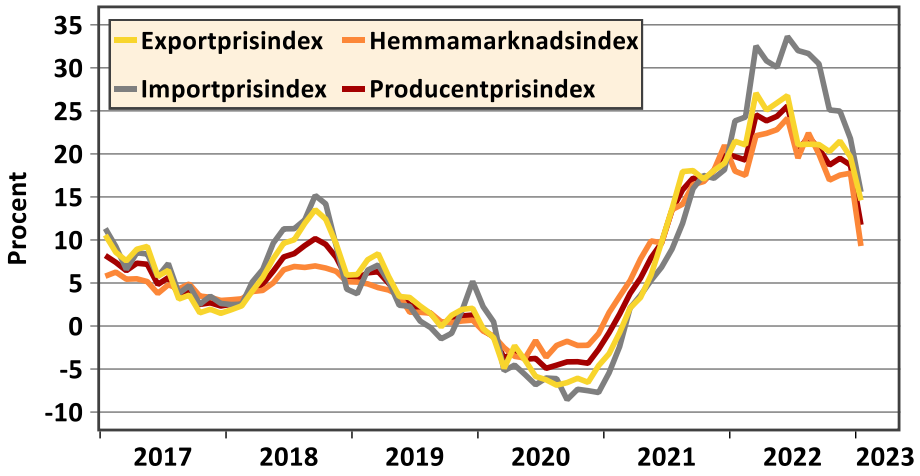

Källa: SCB och Macrobond

Ökningstakten av producent och importpriser har avtagit sedan sommaren 2022. Den årliga förändringstakten är fortfarande hög i ett historiskt perspektiv.

5.5 Prognoser för inflationen

I Riksbankens respektive Konjunkturinstitutets prognoser som släpptes i februari i år samt december föregående år bedöms KPIF-inflationen för år 2023 bli 5,5 respektive 5,2 procent, se tabell 5.1.

Tabell 5.1 Inflationsprognoser, årlig procentuell förändring

	2022	2023	2024	2025
Riksbanken (feb 2023)				
KPI	8,4	8,6	3,6	2,4
KPIF	7,7	5,5	1,9	1,9
Konjunkturinstitutet (dec 2022)				
KPI	8,4	7,6	1,7	0,9
KPIF	7,7	5,2	1,0	1,6

Källa: Konjunkturinstitutet och Sveriges Riksbank

[16] Prisindex i producent- och importled (PPI) är benämningen på ett antal olika prisindex och mäter prisutvecklingen i producent- och importled. Priserna mäts i det första distributionsledet då produkterna levereras från svenska producenter respektive första inköpsledet då produkterna kommer in i Sverige. Prisutvecklingen redovisas dels som ett genomsnitt för samtliga produkter och dels uppdelat på olika produktgrupper. PPI omfattar produkter producerade i näringsgrenarna A-E.

[17] SPIN 2015 A-E, produkter från jordbruk, skogsbruk och fiske, utvinning och mineral, tillverkningsindustri, försörjning av el, gas, värme och kyla samt vattenförsörjning, avloppsrening, avfallshantering och sanering.

Både Riksbanken och Konjunkturinstitutets bedömer att inflationen kommer att sjunka snabbt under 2023. Konjunkturinstitutets bedömning var i december 2022 att KPIF når sitt högsta värde i januari i år och att 2 procentsmålet kommer att nås i augusti. I slutet av året bedömer de att KPIF vara under 1 procent, se diagram 5.11. Riksbankens bedömning är att KPIF nådde sin topp under december förra året och att den kommer att vara under 2-procentsmålet i december detta år.

Diagram 5.11 Konjunkturinstitutets och Riksbankens KPIF-prognoser, månadsvis

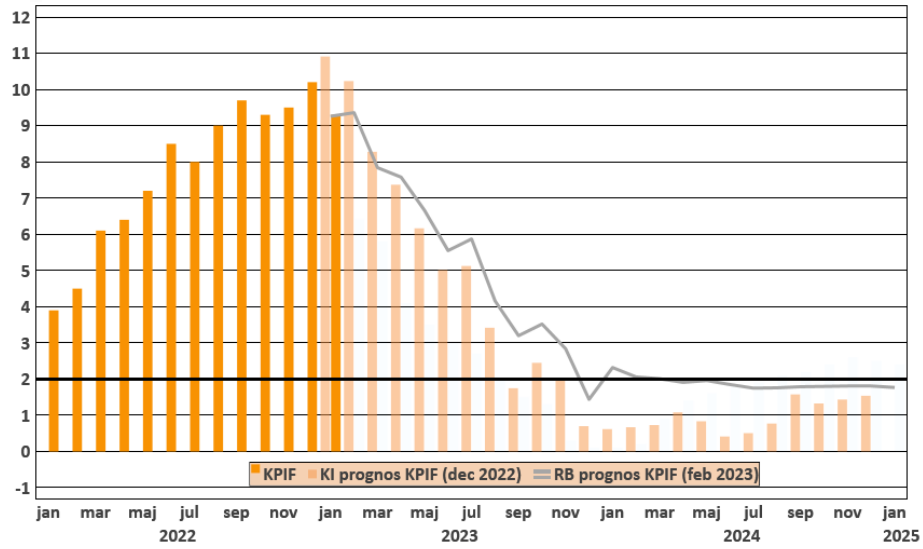

Källa: Riksbanken, Konjunkturinstitutet, SCB och Macrobond

Riksbanken ser flera faktorer som talar för att inflationen minskar snabbt framöver. De menar att centralbankerna nu agerar kraftfullt och att de faktorer som drivit upp priserna kommer att avta i betydelse, flera flaskhalsproblem är på väg bort det har lett till minskande priser. Samtidigt ser de att inflationen i omvärlden är fortsatt hög och att den underliggande inflationen i Sverige har fortsatt att stiga och att det ännu inte syns någon tydlig vändning. Mycket talar för att inflationen ska falla tillbaka i år men osäkerheten är stor och det finns en oro i Riksbanksdirektionen att den inte kommer att falla tillräckligt snabbt och djupt.

Genom att strama åt penningpolitiken mer nu vill de minska risken för ännu allvarligare inflationsproblem och större penningpolitiska åtstramningar längre fram, med mer omfattande negativa konsekvenser för den svenska ekonomin.

Konsumenter, företag och andra ekonomiska aktörers förväntningar på framtida inflation har stor betydelse för hur inflationen faktiskt utvecklas. Mätningar av inflationsförväntningar görs uppdelat på olika mått, tidshorisonter och aktörer. Det är framför allt inflationsförväntningarna på längre sikt som anses vara ett viktigt mått på tilltron till Riksbankens förmåga att nå inflationsmålet. Med tilltro till att Riksbanken når sitt mål så kan pris- och lönespiraler undvikas. I februari 2022 låg penningmarknadsaktörernas förväntningar på KPIF-inflationen om fem år på 2,1 procent, se diagram 5.12. Förväntningarna på lite längre sikt är helt linje med inflationsmålet.

Diagram 5.12 Inflationsförväntningar KPIF, månadsvis

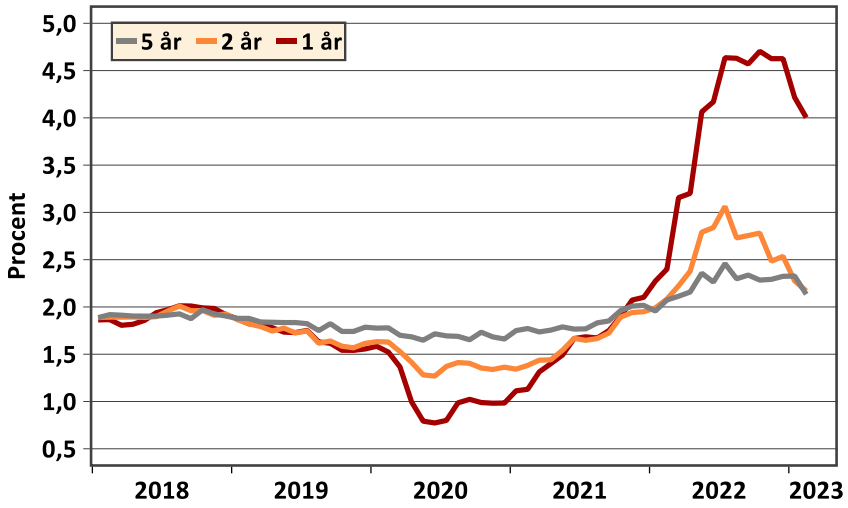

Källa: Macrobond och Kantar Prospera

5.6 Sammanfattning

Inflationen är fortsatt mycket hög men har sannolikt nått sin topp. Många viktiga priser har nu stabiliserats eller minskat och inflationstakten kommer sannolikt att minska snabbt under året.

I Riksbankens respektive Konjunkturinstitutets prognoser som släpptes i februari i år respektive december föregående år bedöms KPIF-inflationen för år 2023 bli 5,5 respektive 5,2 procent.

Både Riksbanken och Konjunkturinstitutets bedömer att inflationen kommer att sjunka snabbt under 2023. Konjunkturinstitutets bedömning var i december att KPIF nådde sitt högsta värde i januari i år och att 2 procentsmålet kommer att nås i augusti. I slutet av året bedömer de att KPIF är under en procent, se diagram 5.11. Riksbankens bedömning är att KPIF nådde sin topp under december förra året och att den kommer att vara under 2-procentsmålet i december detta år.

De långsiktiga inflationsförväntningarna hos penningmarknadsaktörerna är helt i linje med Riksbankens inflationsmål.

6. Sysselsättning och arbetslöshet

I detta kapitel analyseras utvecklingen av sysselsättning och arbetslöshet, både totalt i hela ekonomin och i industrin.

Efter att ha utvecklats väldigt starkt i två års tid efter pandemin började utvecklingen på svensk arbetsmarknad mattas av mot slutet av förra året. Det är ännu inte tal om någon stor försämring, utan kan mer beskrivas som att en tidigare het arbetsmarknad nu börjat svalna av.

6.1 Arbetslösheten

Det syns till exempel i statistiken över arbetslöshet där den nedgång som skett de senaste två åren nu stannat av. I januari fortsatte arbetslöshetstalen förvisso att minska men takten i nedgången har avtagit sedan i höstas. Det officiella arbetslöshetstalet enligt AKU var i januari 7,3 procent och enligt Arbetsförmedlingens mått 6,5 procent. Inte heller under februari syns någon tydlig ökning av arbetslöshetstalen i Arbetsförmedlingens veckostatistik.

Diagram 6.1 Arbetslöshet enligt AKU respektive Arbetsförmedlingen

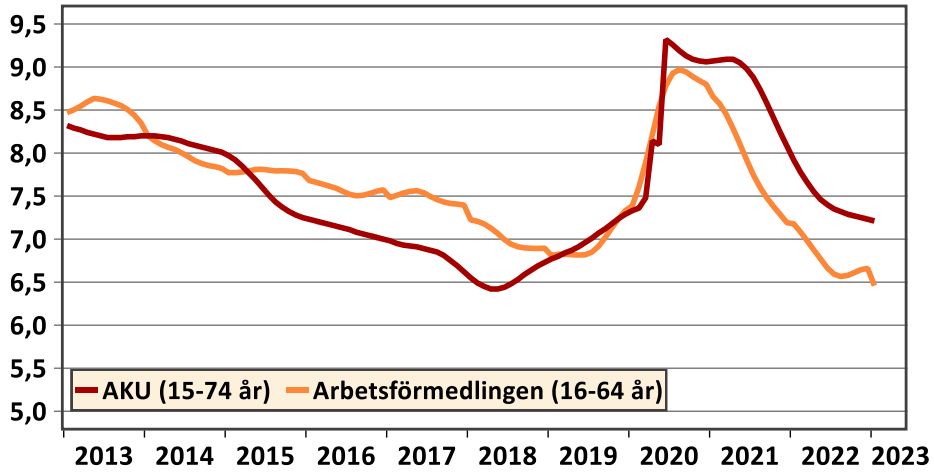

Källa: SCB, Arbetsförmedlingen och Macrobond

Antalet varsel har sedan i oktober ökat till klart högre nivåer än under de senaste två åren, från cirka 2 000 till 5 000 personer per månad. De senaste två åren har dock varit en period med historisk låga varseltal i den starka återhämtningen efter pandemin. I ett längre perspektiv är vinterns varseltal på relativt normala nivåer. Som jämförelse har det genomsnittliga antalet personer som berörs av varsel varit 4 650 personer per månad under hela 2000-talet. Räknas de två stora varselvågorna i samband med finanskrisen respektive pandemin bort är genomsnittet ändå över 4 000 personer per månad.

Diagram 6.2 Varsel, antal personer per månad, jan 2000-jan 2023

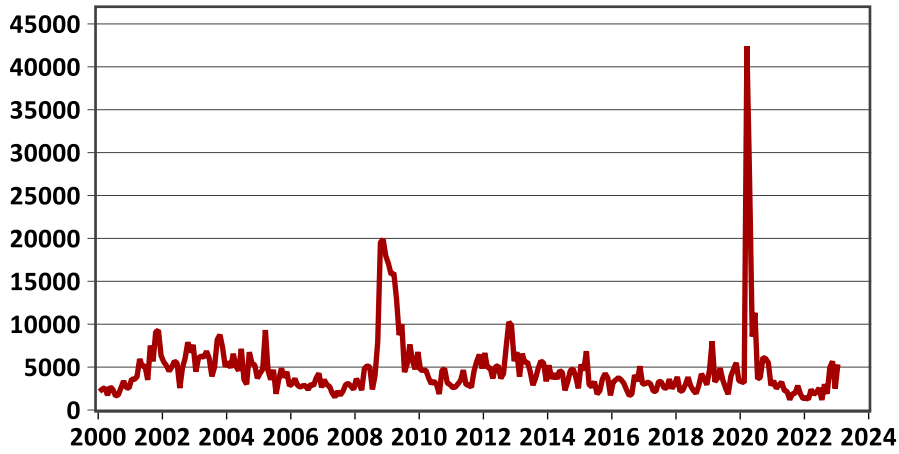

Källa: Arbetsförmedlingen

I februari 2023 kommer varseltalen vara betydligt högre än tidigare. Det förklaras dock till största del av att omsorgsbolaget Humana varslade hela personalstyrkan på 11 000 personer när IVO drog in bolagets tillstånd för assistansverksamhet. Räknas det enskilda varslet bort pekar veckosiffrorna på att antalet personer berörda av varsel även i februari kommer vara cirka 5 000.

Diagram 6.3 Antalet lediga jobb, säsongsrensade månadsvärden

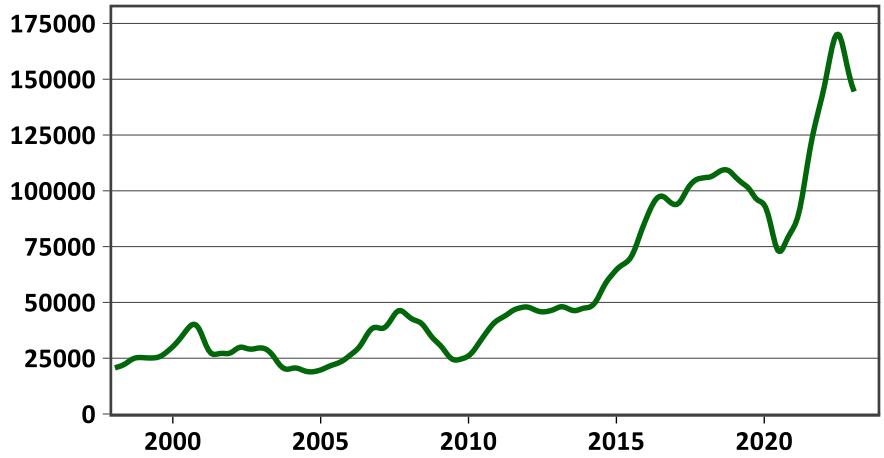

Källa: Arbetsförmedlingen

Antalet lediga jobb har fallit tillbaka något under hösten men var fortfarande på historiskt sett väldigt höga nivåer i januari. Efterfrågan på arbetskraft är alltså fortsatt god. Det visar sig också i att bristen på arbetskraft fortfarande upplevs som hög i stora delar av näringslivet. Inte minst gäller det inom industrin där 60 procent av företagen angav att de hade arbetskraftsbrist i slutet av förra året.

Diagram 6.4 Brist på arbetskraft, andel ja-svar, kvartalsvis, säsongsrensat, kv 1 2013-kv 4 2022

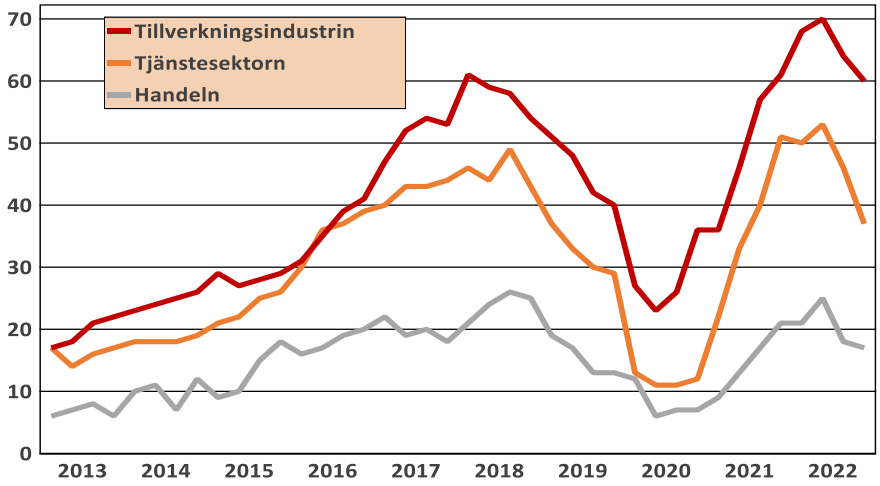

Källa: Konjunkturinstitutet och Macrobond

6.2 Sysselsättning

Den ökning av sysselsättningen som pågått och varit stark sedan sommaren 2020 fortsatte i inledningen av 2023, då både antalet sysselsatta och sysselsättningsgraden ökade. På motsvarande sätt som för arbetslösheten har kurvorna planat ut de senaste månaderna men även i januari skedde alltså fortfarande en ökning. Sysselsättningstillväxten var under 2022 den högsta någonsin under ett enskilt år enligt AKU.

Diagram 6.5 Antalet sysselsatta i tusental personer samt sysselsättningsgrad i procent av befolkningen, 15-74 år

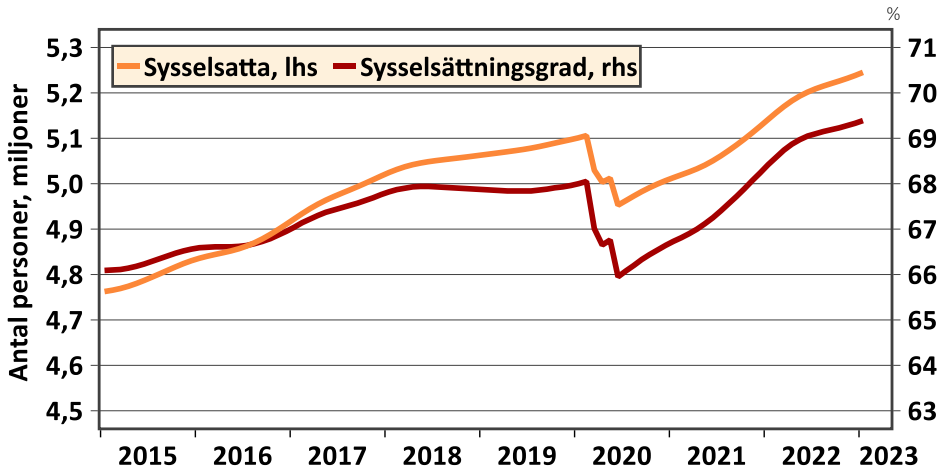

Källa: SCB och Macrobond

Även i industrin har sysselsättningen ökat. Enligt SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik är antalet anställda inom industrin nu klart fler än innan pandemin.

Diagram 6.6 Antalet anställda inom tillverkningsindustrin, kortperiodisk sysselsättningsstatistik, kvartalsvis

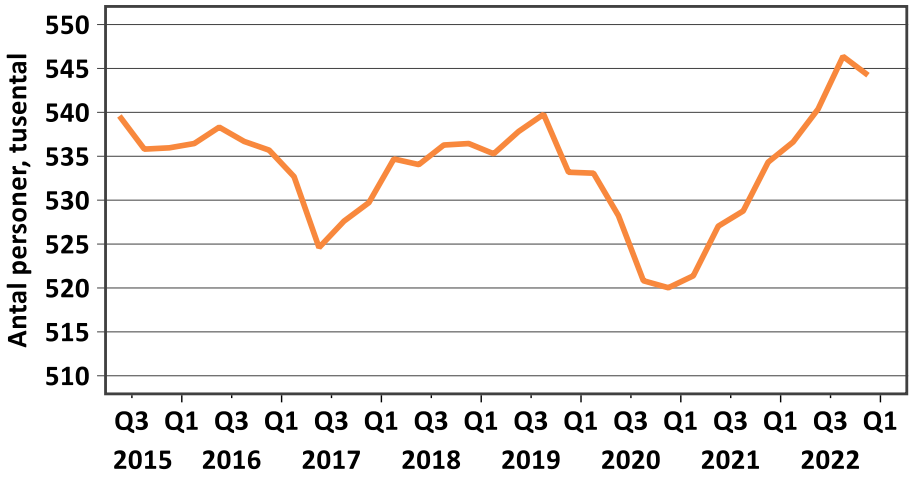

Källa: SCB och Macrobond

6.3 Sysselsättningsökningen avtar och arbetslösheten väntas öka

Även företagens anställningsplaner har legat på höga nivåer under stora delar av 2021 och 2022, vilket också resulterat i att antalet anställda har ökat kraftigt under den perioden. Under hösten föll anställningsplanerna tillbaka. I Konjunkturinstitutets senaste mätning i februari ökade dock anställningsplanerna igen och inom industrin var det då återigen något fler företag som angav att de kommer öka än som angav att de kommer att minska antalet anställda framöver.

Diagram 6.7 Företagens anställningsplaner, nettotal, säsongsrensade månadsvärden

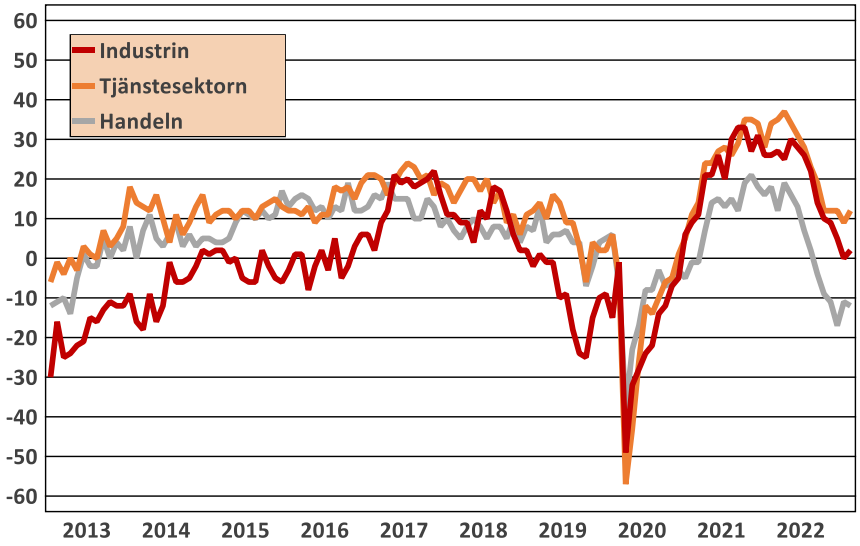

Källa: Konjunkturinstitutet

Konjunkturinstitutet bedömer ändå att företagens efterfrågan på arbetskraft minskar under 2023, framför allt förklarat av inbromsningar inom handeln och byggbranschen. Sysselsättningen totalt hålls däremot uppe av att många arbetsgivare fortfarande upplever brist på arbetskraft och en del av de personer som blir av med jobbet kommer ha goda förutsättningar att hitta ett nytt. En stigande sysselsättning i offentlig sektor motverkar också nedgången i den totala sysselsättningen något.

Samtidigt som sysselsättningen minskar kommer arbetskraften enligt KI att öka när hushållens ökade levnadskostnader leder till att fler söker jobb. Sammantaget gör det att arbetslösheten ökar från 7,4 procent 2022 till 8,1 procent 2023. Under 2024 väntas läget på arbetsmarknaden förbättras något igen då den ekonomiska tillväxten återhämtar sig. Sysselsättningen väntas då öka något medan arbetslösheten bedöms ligga still.

6.4 Sammanfattning

Efter att ha utvecklats starkt i två års tid började utvecklingen på svensk arbetsmarknad mattas av mot slutet av förra året. Det är dock ännu inte tal om någon tydlig försämring, mer att den tidigare väldigt goda utvecklingen börjar mattas av.

Antalet varsel har under vintern ökat tydligt från de senaste två årens väldigt låga nivåer. Sett i ett längre perspektiv är dock varseltalen nu ungefär som de historiska genomsnitten per månad.

Arbetslösheten väntas öka under året när konjunkturnedgången väntas sätta mer avtryck på arbetsmarknaden. Antalet lediga jobb är dock fortsatt många och andelen företag som upplever arbetskraftsbrist fortsatt hög. Det gör att det finns gott om jobb för de som blir av med jobbet vilket kommer dämpa uppgången i arbetslösheten.

7. Löner

Rapportens sista kapitel fokuserar på hur industrins löner har utvecklats, både nominellt och realt. För att jämföra den svenska löneutvecklingen med de västeuropeiska ländernas löneutveckling används statistik från Eurostat. Kapitlet avslutas med en genomgång av några avtal utanför Sverige som färdigförhandlats sedan höstens rapport.

7.1 Löneutveckling

Löneutvecklingen i industrin var 2,7 procent[18] under 2022 enligt Konjunkturinstitutet[19], vilket är samma ökningstakt som angavs i höstens rapport. I diagram 7.1 presenteras utvecklingen mellan 2013 och 2022.

Diagram 7.1 Löneutveckling i gruv- och tillverkningsindustrin

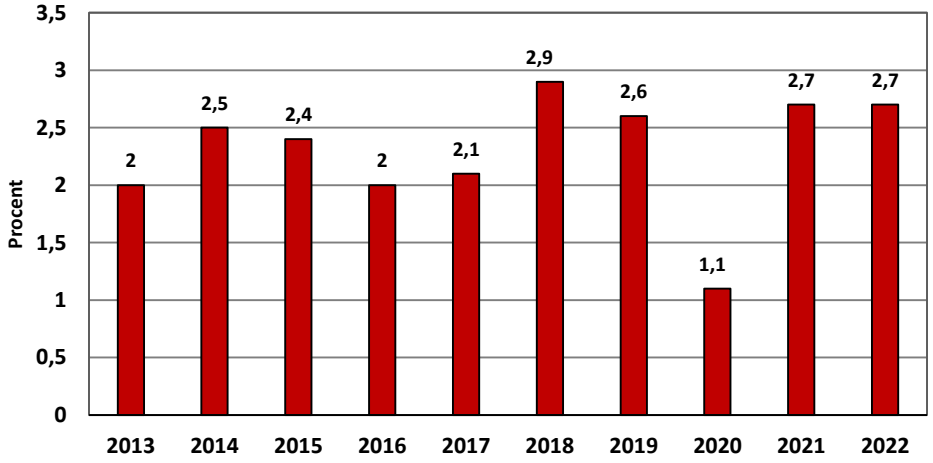

Källa: KI, konjunkturlönestatistiken.

I diagram 7.2 redovisas löneutvecklingen i tillverkningsindustrin under perioden 2020-2022 enligt Eurostat Labour Cost Index (LCI). Precis som för arbetskraftskostnaderna finns slutlig statistik ännu inte tillgänglig för 2022, och preliminära siffror för utvecklingen har därför beräknats utifrån de tre första kvartalens utveckling. Sett över hela perioden 2020-2022 ökade de svenska lönerna med 1,8 procent per år, vilket är 0,2 procentenheter högre än vad som prognostiserades i höstens rapport, då räknat med två kvartal för att beräkna ökningstakten under det enskilda året 2022. Under 2020-2022 är den årliga löneökningstakten uppskattad till 2,0 procent för Västeuropa och 0,5 procent för Tyskland. Ökningstakterna för Västeuropa och Tyskland har justerats ned från 2,5 procent respektive 1,5 procent sedan höstens rapport. [20] Sammantaget visar diagram 7.2 att Sveriges löner har utvecklats snäppet långsammare än Västeuropas men snabbare än Tyskland.

[18] Observera att 2022 års siffror är preliminära och kan komma att revideras under året.
[19] Enligt Eurostats LCI uppskattas löneutvecklingen under 2022 till 2,3 procent. Enligt LCI saknas dock helårsdata för 2022 och endast de tre första kvartalen för 2021 och 2022 har använts för att uppskatta denna ökningstakt.
[20] Perioden 2020-2022 påverkas av pandemin som medfört att statistiken över löneutvecklingen i en del länder varit osäker och en del sena revideringar kan fortfarande tillkomma.

Diagram 7.2 Löneutveckling i Sverige, Tyskland och Västeuropa 2020-2022*

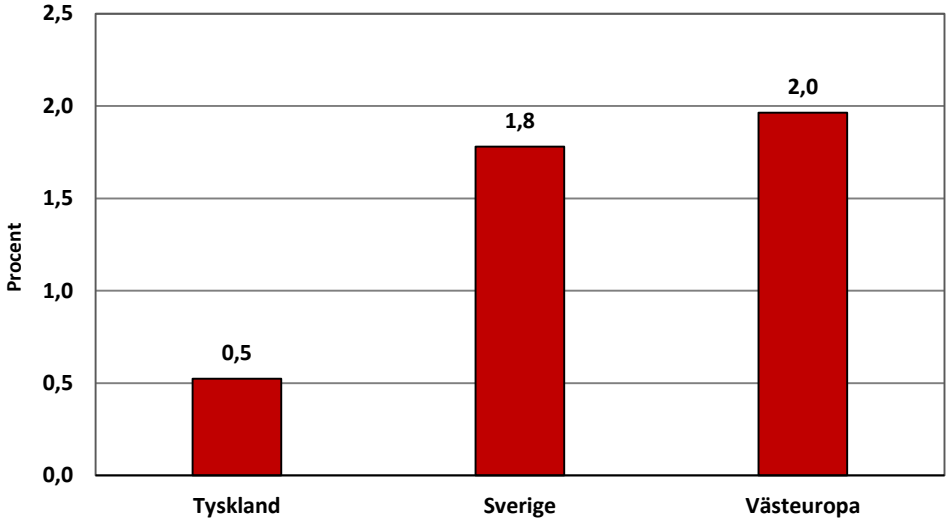

Källa: Eurostat Labour Cost Index,
**Siffrorna för 2022 är baserade på utvecklingen under årets tre första kvartal*

Enligt LCI är den uppskattade löneutvecklingen för 2022 för Sverige 2,3 procent, för Västeuropa 1,9 procent och för Tyskland har den stått still, d.v.s. Tyskland har en uppskattad löneutveckling på 0 procent 2022. Precis som beskrivet i kapitel 4 försvåras tolkningen av statistiken för Tyskland på grund av en mycket annorlunda avtalsperiod 2020-2022 som har präglats av engångsbelopp istället för permanenta höjningar av de faktiska lönenivåerna. På samma sätt som detta har skapat variation i arbetskraftskostnadsutvecklingen har det också påverkat löneutvecklingen. Även om lönenivåns utveckling uppskattas till noll under 2022 så har industrianställda mottagit engångsbelopp utöver deras lön. Exempelvis fick anställda inom det största avtalsområdet metall- och elektronikindustri i februari 2022 en utbetalning motsvarande 18,4 procent av en månadslön.

7.2 Reallöneutveckling

De svenska reallönerna uppskattas ha minskat med 1,8 procent per år under perioden 2020-2022, enligt Eurostats LCI.[21] Reallöneminskningen är koncentrerad till år 2022, de två föregående åren var reallöneökningen positiv för svensk del. Tillsammans med de andra västeuropeiska ländernas reallöneökningstakter redovisas denna siffra i diagram 7.3 (HIKP som inflationsmått). I Tyskland uppskattas reallönerna ha minskat med 3,4 procent, vilket är den största minskningen av alla länder. Den största anledningen till detta är Tysklands onormalt låga nominella årstakt under perioden, vilket beror på att deras tarifflöner har stått still. I genomsnitt har lönerna minskat med 1,9 procent i Västeuropa. Alla länder bortsett från Irland och Portugal har haft en negativ reallöneutveckling under perioden 2020-2022, de två länderna med den högsta nominella löneökningstakten under samma period.[22]

[21] Enligt konjunkturlönestatistiken har reallönerna inom gruv- och tillverkningsindustrin minskat med 1,5 procent per år under samma period, vilket är den siffra som presenterades i höstens rapport.
[22] Enligt LCI har Irland och Portugal haft en årlig nominell löneökningstakt på 3,7 procent respektive 5,0 procent under perioden 2020-2022.

Diagram 7.3 Reallöneutveckling i Västeuropa 2020-2022*

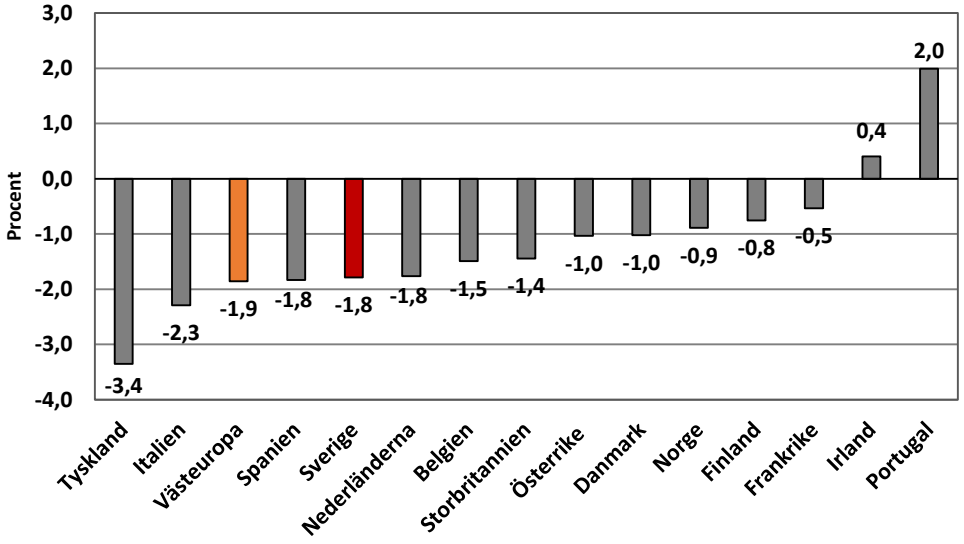

Källa: Eurostat Labour Cost Index, Konjunkturinstitutet, Office for National Statistics, Statista samt egna beräkningar.
**Siffrorna för 2022 är baserade på utvecklingen under årets tre första kvartal.*

Jämfört med perioden 2017-2019 har många länder i Västeuropa haft en högre nominell löneökningstakt 2020-2022, undantaget är Italien, Tyskland[23] och Sverige. Samtliga betraktade länders ökningstakter har dessvärre påverkats av den höga inflationen, så trots en övervägande upptrappning av de nominella lönerna från den tidigare avtalsperioden har samtliga länder haft en lägre real löneökningstakt under 2020-2022. Under samma period minskade köpkraften för industrianställda i 12 av 14 länder. I 9 av 14 minskade köpkraften med 1 procent eller mer per år. Den negativa reallöneutvecklingen uppkom framförallt under 2022, även om det i flera länder redan 2021 uppmättes en negativ reallöneökning.

7.3 Nya löneavtal utanför Sverige

Tyskland

Inom tysk industri blev flera avtal klara inför höstens rapport men sedan dess har parterna även tecknat ett nytt avtal för metall- och elektronikindustrin, industrins största avtal som berör 3,8 miljoner arbetstagare. IG Metalls krav var 8 procent på 12 månader och resulterade i ett tvåårigt avtal på totalt 8,5 procent i löneökningar (4,2 procent per år) och 3000 euro skattefri engångsutbetalning. Lönerna höjs med 5,2 procent i juni 2023 och med 3,3 procent i maj 2024. Engångsutbetalningen delas upp på två tillfällen; 1500 euro senast i februari 2023 och 1500 euro senast i februari 2024. Avtalet gäller mellan 1 oktober 2022 och 30 september 2024.

Danmark

Ett nytt avtal för den danska tillverkningsindustrin tecknades den 19 februari i år. Avtalet blev tvåårigt, berör 230 000 industriarbetare och gäller t.o.m. 28 februari 2025. Avtalet omfattar en höjning av minimilönen som motsvarar 7 procent (3,5 procent per år), en höjning av den arbetsgivarbetalda andelen av pensionsavgiften, en höjning av ersättningen till

[23] Som nämnt tidigare i kapitlet samt kapitel 4 har engångsbeloppen som mottagits av tyska industrianställda inte ökat lönen permanent och de har därför ingen långsiktig effekt på löneökningstakten. Löneökningstakten under 2020-2022 hade varit högre om engångsbeloppen fördelades jämnt över åren.

kompetensutvecklingskontot, en höjning av inbetalningen till Fritvalgs Lønkonto[24] samt en höjning av övertidsersättningen. Till detta har avtalet även skapat förbättringar för bland annat föräldraledighet, utbildningsmöjligheter och nattarbete.

Finland
Under hösten skulle nivån på löneförhöjningarna för de gällande kollektivavtalens andra år förhandlas fram, detta för bland annat teknologiindustrin, kemiindustrin och malmgruvorna. Då man inte nådde några resultat i förhandlingarna sades avtalen upp och förhandlingar om nya kollektivavtal inleddes i november 2022. Efter flera förhandlingsrundor och misslyckade medlingsbud varslade Industrifacket om strejk i februari om inte en överenskommelse kunde nås. Stridsåtgärderna avblåstes direkt när man efter första veckan i februari lyckades enas om varsitt tvåårigt avtal för teknologi- och kemiindustrin, där båda innehåller löneökningar på 7 procent totalt. Kollektivavtalet för kemiindustrin innebär en löneförhöjning på 2,2 procent plus en engångsbetalning på 800 euro under 2023 och en generell löneförhöjning på 3,3 procent tillsammans med en lokal lönepott på 0,2 procent under 2024. För teknologiindustrin får arbetarna en löneförhöjning på 3,5 procent plus ett engångsbelopp på 400 euro under 2023 och en generell löneförhöjning på 2,0 procent plus en lokal lönepott på 0,5 procent under 2024. Någon vecka senare var avtalet klart även för malmgruvorna som fick ett liknande upplägg men där genomförandet av löneförhöjningarna, d.v.s. tid och storlek, för 2023 ska avtalas lokalt.

7.4 Sammanfattning

Enligt Konjunkturinstitutet ökade Sveriges industrilöner 2022 i samma takt som året innan; 2,7 procent. Det är även samma takt som angavs som prognos i höstens rapport. Sett över hela avtalsperioden 2020-2022 ökade lönerna årligen med i genomsnitt 2,2 procent enligt Konjunkturinstitutet (1,8 procent enligt Eurostat). På grund av den höga inflationen föll reallönerna med 5,7 procent (mätt med KPI) under 2022.

Under avtalsperioden 2020-2022 uppskattas den svenska årliga genomsnittsökningen ligga strax under Västeuropas snitt. Tyskland, vars löner endast ökade med 0,5 procent per år under 2020-2022 enligt LCI, hade den lägsta ökningstakten av alla länder i Västeuropa, vilket kan förklaras med att de industrianställda under denna period endast fått engångsbelopp, d.v.s. ingen permanent höjning av lönenivån.

Trots att den nominella ökningstakten i många västeuropeiska länder har varit högre 2020-2022 än avtalsperioden innan (2017-2019) har den höga inflationen resulterat i negativa reala utfall för nästan alla de betraktade länderna. Under 2020-2022 uppskattas reallönerna ha minskat årligen i nästan alla länder, till stor del på grund av 2022 års negativa utfall.

Nya avtal om löneökningar som tecknats i viktiga konkurrentländer under den senaste tiden pekar mot att en klart högre löneökningstakt än de senaste åren kan förväntas i omvärlden under de kommande åren.

[24] I Danmark finns ett system som kallas för Fritvalgs Lønkonto (på engelska optional pay account) som infördes 2007 och ger arbetstagarna rätten att välja mellan att öka sin lön, pension eller ta ut ledig tid.

www.fackeninomindustrin.se